

Mandeep Vijay Shah 13 let • Keňa • 2004

4

2012
ročník 64

čtenář

M Ě S Í Č N Í K P R O K N I H O V N Y



0 4

9 770011 232004

Cena 40 Kč



- 123** Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity 2012 ♣ Lenka Bočková
- 124** Senzační senioři získávají oporu ve veřejných knihovnách a muzeích ♣ Zdeněk Procházka
- 126** Trénujeme paměť v knihovnách ♣ Zdeňka Adlerová
- 128** JAK NA TO
Hrátky s pamětí ♣ Zdeňka Adlerová
- 130** ROZHOVOR s prof. Jiřím Trávníčkem
(Nejen) o čtenářských biografiích
♣ Lenka Šimková, Olga Vašková
- 136** Systém Kramerius v českých a slovenských knihovnách na konci roku 2011 ♣ Aleš Brožek
- 139** Rekordní knižní produkce i v ekonomické krizi – 2.
♣ Jaroslav Císař
- 144** Náročná, ale povedená rekonstrukce knihovny
v Plané nad Lužnicí ♣ Václava Vyhnanalová
- 146** Digitalizace a digitální archiv Státního oblastního
archivu v Třeboni ♣ Jakub Kaiseršat, Martin Hankovec
- 148** Vzpomínka na Josefa Škvoreckého ♣ Boris Mědílek
- 150** Kampaň na podporu četby knih Rosteme s knihou
♣ Jana Chalupová
- 152** Jak na genealogii v jablunkovské knihovně
♣ Marie Šedá
- 154** PTEJTE SE KNIHOVNY
- 155** LETEM MEDIÁLNÍM SVĚTEM KNIHOVEN
- 156** LITERÁRNÍ VÝROČÍ na květen
- 158** ALEŠ VANĚK ODPOVÍDÁ Z NOVÉHO ZÉLANDU
- 159** ZE SVĚTA
- 160** NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ
LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR

Ibrahim Kimaro 12 let • Harare, Zimbabwe • 2004
Adene Rahel Ayalew 14 let • Addis Abeba, Etiopie • 2011
May Mustafa Abd-El-Kadir 16 let • Giza, Egypt • 2004

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485 ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
Tel.: 312 813 154 (Lenka Šimková)

Tel.: 312 813 138 (Olga Vašková)

e-mail: ctenar@svkkl.cz; ctenar.vaskova@svkkl.cz;

redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně),

PhDr. Ladislav Kurka, Ing. Jiří Mika, Mgr. Petra Miturová,

PhDr. Vít Richter, Mgr. Renáta Salátová,

PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: T. A. Print, s. r. o., Opatovická 18, 110 00 Praha 1

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje A.L.L. production, spol. s r. o.,
F. V. Veselého 2635/15, 193 00 Praha 9 – Horní Počernice,

tel.: 234 092 811 (Petra Vojtová),

e-mail: petra.vojtova@predplatne.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s.

– drobný prodej: MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ s. r. o.;

B. Weleminová – PERIODIKA.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím
poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou

s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98

Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč

(dvojčíslo 60 Kč)

Předplatné pro Slovensko: L. K. PERMANENT spol. s r. o.,

Hattalova č. 12, 831 03 Bratislava, tel.: 00421 249 111 203,

e-mail: herslova@lkpermanent.sk

Cena jednoho čísla 1,992 €, roční předplatné 22,572 €

(dvojčíslo 2,656 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století.

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované
materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 6. 4. 2012.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- ♣ European Year of Active Ageing and Intergenerational Solidarity 2012
Lenka Bočková |123
- ♣ Sensational Seniors gain support at public libraries and museums
Zdeněk Procházka |124
- ♣ Memory training at libraries Zdeňka Adlerová |126
- ♣ HOW TO: Memory games Zdeňka Adlerová |128
- ♣ INTERVIEW with Professor Jiří Trávníček: (Not just) about
readers' biographies Lenka Šimková, Olga Vašková |130
- ♣ The Kramerius system in Czech and Slovak libraries at the end of 2011
Aleš Brožek |136
- ♣ Book publication in the Czech Republic: 2011 summary – 2:
Printed books Jaroslav Císař |139
- ♣ A challenging but successful library reconstruction
Václava Vyhnanalová |144
- ♣ Digitization and the digital archive at the State District Archive
in Třeboň Jakub Kaiseršat, Martin Hankovec |146
- ♣ Remembering... Boris Mědílek |148
- ♣ Growing with Books reading support campaign –
Jana Chalupová |150
- ♣ Ask your Library |154
- ♣ Regular features

AUS DEM INHALT

- ♣ Europäisches Jahr für aktives Altern und Solidarität zwischen
den Generationen 2012 Lenka Bočková |123
- ♣ Tolle Senioren gewinnen die Unterstützung in öffentlichen
Bibliotheken und Museen Zdeněk Procházka |124
- ♣ Trainieren wir unser Gedächtnis in Bibliotheken Zdeňka Adlerová |126
- ♣ WIE DARAUF: Spiele mit dem Gedächtnis Zdeňka Adlerová |128
- ♣ GESPRÄCH mit Prof. Jiří Trávníček: (Nicht nur) über Leserbiografien
Lenka Šimková, Olga Vašková |130
- ♣ System Kramerius in tschechischen und slowakischen Bibliotheken
zum Jahresende 2011 Aleš Brožek |136
- ♣ Bücherherausgeben Bilanz in der Tschechische Republik
im Jahr 2011 – 2.: gedruckte Bücher Jaroslav Císař |139
- ♣ Eine anspruchsvolle, aber doch gelungene Rekonstruktion einer
Bibliothek Václava Vyhnanalová |144
- ♣ Digitalisierung und Digitalarchiv des Staatsregionalarchivs in Třeboň
Jakub Kaiseršat, Martin Hankovec |146
- ♣ Erinnerung an... Boris Mědílek |148
- ♣ Kampagne zur Lesunterstützung „Wir wachsen mit Bücher“
Jana Chalupová |150
- ♣ Fragen Sie die Bibliothek |154
- ♣ Ständige Spalten

Milé čtenářky, milí čtenáři, je za námi první jarní měsíc, aprílová neděle i Velikonoce. Rok se tak přehoupnul do období, na které mnozí z nás již netrpělivě čekali. Doufám, že se vám povedlo překonat jarní únavu, pokud jste na ni ovšem měli vůbec čas. Lidová pranostika *Březen – za kamna vlezem, duben – ještě tam budem, trnoupuk – z kamen fuk* pro knihovny rozhodně neplatí. Ba právě naopak, a tak v mnohých z nich opět proběhly zajímavé akce v rámci Března – měsíce čtenářů, který i letos vyvrcholil Nocí s Andersem. Jako každoročně se budete těšit na zprávy od vás, co jste pro čtenáře nachystali, a jak se jim u vás líbilo. A pokud vznikly při této příležitosti i vydařené fotografie, neváhejte se zapojit do fotosoutěže, kterou jsme v březnu vyhlásili. Její podmínky a další informace najdete i uvnitř tohoto čísla.

Než se k dané stránce dostanete, čeká vás blok příspěvků, kterými se symbolicky připojujeme k Evropskému roku aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity. Následuje rozhovor s profesorem Jiřím Trávníčkem, kterého jsme vyzpovídali zejména ohledně projektu čtenářských biografií, na jehož výsledky se jistě (nejen) odborná veřejnost těší. Druhý díl bilance vydávání knih v ČR za loňský rok se věnuje knihám tištěným a přináší pozoruhodné závěry, nenechte si ho proto ujít.

Dvě prezentace, které nás mimo jiných zaujaly na posledním ročníku konference Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě, zpracovali jejich autoři do příspěvků o systému Kramerius a digitálním treboňském archivu. K tomu druhému se navíc tematicky váže „návod“ jak na genealogii třeba také prostřednictvím knihovny.

Touha lidí ponořit se do historie vlastních předků či odhalit rodinný příběh může být v současnosti stále aktuálnější v závislosti na tom, jak těžce se někdy hledají pevné body vlastní existence v době „Baumanovy tekuté modernity“. Omlouvám se za trochu filozofický závěr představení nového čísla, ovšem nabízí se asociace s pojetím knihoven v informační společnosti jako stabilních, důvěryhodných a spolehlivých institucí s dlouholetou tradicí, takže snad to nebylo úplně od věci ☺.

Lenka Šimková

●●● Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové pořádá dne **26. 4. 2012** seminář **Novela standardů VKIS v praxi knihoven**. Přednášky seznámí účastníky s novými standardy VKIS v širším pohledu, a to v kontextu s novou koncepcí knihovnictví až po možnosti jejich využití v praxi. Pozvánku a přihlášku naleznete na webu knihovny <http://www.svkhk.cz/> v sekci *Pro knihovny*.

●●● Osmnáctý ročník konference **INFORUM 2012** se uskuteční **22.–24. 5. 2012** v prostorách Vysoké školy ekonomické v Praze. Program je zaměřen na ELZ a jejich profesionální využívání ve vědě, výzkumu, vzdělávání a podnikání a akce jako taková je ojedinělou svého druhu v celé střední a východní Evropě. Kromě odborných přednášek jsou tradičně připraveny také doprovodné workshopy. Přihláška a další informace jsou na stránkách www.inforum.cz.

●●● Městská knihovna Klatovy pod záštitou starosty města Klatovy, Obce spisovatelů, Českého rozhlasu Plzeň a Klatovského deníku, za finanční podpory MK ČR vyhlásila 22. ročník amatérské soutěže v oboru literárních prací **Literární Šumava 2012**. Soutěže se může zúčastnit každý autor starší 15 let, který není profesionálním spisovatelem nebo novinářem. Soutěžní práce je třeba odeslat nejpozději do **31. 7. 2012** na adresu knihovny nebo na e-mail soutez@knih-kt.cz. Podrobné podmínky jsou zájemcům k dispozici na adrese <http://www.knih-kt.cz/download/vyhlaseniLS2012.pdf>.

NEUŠLO NÁM

●●● Projekt internetizace knihoven je stále projednáván. Na stránce http://visk.nkp.cz/2012/KNIOVNY_PIK_WEB_15_03_2012.xls je k dispozici seznam knihoven, které se přihlášily k pokračování PIK a měly by být od 28. 3. 2012 jeho prostřednictvím připojeny k internetu. Vstup dalších knihoven do projektu není v tomto okamžiku možný.

●●● Literární archiv Památníku národního písemnictví zveřejnil na portálu Badatelna.cz <http://www.badatelna.cz/fond/4354/> digitalizovanou bio-bibliografickou kartotéku jednoho z nejvýznamnějších představitelů české poválečné bibliografie Jaroslava Kunce. Kartotéka obsahuje přes 40 000 hesel publikačně činných osob – spisovatelů, vědců, umělců i „obyčejných lidí“, převážně s životopisnými daty a odkazy na zdroje informací.



Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity 2012



Rozhodnutí o vyhlášení roku 2012 Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity (dále jen Evropský rok 2012) bylo přijato Evropským parlamentem a Radou dne 14. září 2011 a publikováno v úředním věstníku pod č. 940/2011/EU¹⁾. Evropský rok 2012 si klade za cíl podpořit úsilí členských států, regionálních a místních samospráv, sociálních partnerů, občanské společnosti i podnikatelského sektoru vedoucí k rozvoji aktivního stárnutí a větší snahu o mobilizaci potenciálu rychle rostoucího počtu obyvatel ve věku nad 55 let.

Jeho cílem je zároveň i posílit solidaritu a spolupráci mezi generacemi s přihlédnutím k rozmanitosti a rovnosti žen a mužů. Mezi dílčí cíle Evropského roku 2012 patří:

- Zvyšování povědomí o příležitostech, které s sebou stárnutí obyvatelstva přináší;
- Podněcování diskusí, identifikace a šíření příkladů dobré praxe a podpora spolupráce na všech úrovních;
- Vytváření inovativních řešení, dlouhodobých strategií, konkrétních cílů a sledování jejich plnění;
- Boj proti diskriminaci na základě věku, překonávání stereotypů souvisejících s věkem a odstraňování bariér, zejména pokud jde o zaměstnatelnost starších osob.



Předání Memoranda pro Evropský rok 2012 náměstkovi ministra práce a sociálních věcí Mgr. Janu Dobešovi

.....lasti plánování a realizace potřebných kroků vedoucích ke zlepšení postavení starších osob a seniorů ve společnosti.

Dne 1. března se v Černínském paláci uskutečnila oficiální zahajovací konference k Evropskému roku 2012, na které došlo ze strany Pracovní skupiny Evropského roku 2012 k předání Memoranda Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR, jež obsahuje prioritní témata a výzvy, kterými by se mělo MPSV v průběhu tohoto roku zabývat. Uvedené Memorandum převzal náměstek mi-

ODKAZY:

- 1) EU. Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady o Evropském roku aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity (2012). In: 940/2011/EU. Štrasburk, 2011.

nistra pro sociální začleňování a rovné příležitosti Mgr. Jan Dobeš, který svým podpisem stvrdil budoucí spolupráci se zástupci uvedené Pracovní skupiny. Memorandum se tak stane základním východiskem a bude dále rozpracováno do konkrétních cílů a opatření, která by se měla v následujícím období realizovat.

Za účelem posílení spolupráce a diskuse se všemi zainteresovanými organizacemi a institucemi vytvořilo MPSV ČR na svých webových stránkách²⁾ sekci Evropský rok 2012, ve které je možné prezentovat zajímavé plánované aktivity, relevantní činnosti, fotografie a další výstupy z již proběhnutých akcí.

Každý člověk, každá organizace a instituce, obec či kraj může svou konkrétní aktivitou, dílčí činností či „jen“ svou aktivní účastí a vyjádřeným zájmem přispět k tomu, abychom dokázali výzvy plynoucí z demografického stárnutí přeměnit v příležitosti pro rozvoj celé společnosti.

ODKAZY:
2) Blíže viz <http://www.mpsv.cz/cs/11696>

Senzační senioři získávají oporu ve veřejných knihovnách i muzeích

Nadace Charty 77 / Konto BARIÉRY přichází s projektem na podporu aktivního a plnohodnotného života seniorů SENSEN (Senzační senioři) symbolicky v Evropském roce aktivního stárnutí. K projektu nás ale již dříve přivedla naše dlouholetá zkušenost, kterou jsme získali v této cílové skupině, a neúprosné demografické ukazatele. V České republice dnes žije přes 1,5 milionu lidí starších 65 let a jejich počet se do roku 2050 zdvojnásobí. To znamená, že za několik desítek let bude v České republice téměř jedna třetina obyvatelstva v seniorském věku. Je jasné, že v důsledku toho dojde k proměně života všech skupin společnosti. Ale i k proměně postavení a úlohy ve společnosti seniorů samých. Budou to v naprosté většině jiní senioři, než jak si je dnes běžně představujeme. Senioři aktivní, dožívající se v dobré zdravotní kondici vysokého věku, senioři, kteří nechtějí být odstaveni na vedlejší kolej.

Víme, že mnozí těmito „moderními“ seniory jsou již dnes či se jimi stávají: nechtějí být pouhým objektem chlácholivé péče, nestojí o demonstrativní soucit, o nabídky klidného a pasivního stáří. Chtějí být tím, čím byli vždy –

aktivními občany, chtějí promlouvat k naší současnosti, chtějí uplatnit svou důstojnost opřenou nejen o věk, ale především o své lidské a občanské kvality. Právě těmito našim spoluobčanům, kteří překročili střední věk, a přitom chtějí žít aktivní a plnohodnotný život, je určen projekt SENSEN.

Na celém území republiky žijí zajímaví a schopní lidé, jimž není lhostejný život se všemi jeho problémy, otevřenými otázkami a velkými, nejen soukromými tématy. Takové lidi chceme nalézt mezi seniory, chceme se s nimi spojit ve snaze pozitivně měnit sociální realitu, bourat staré a mnohdy pevné bariéry a překonávat stereotypy, budovat a posilovat autoritu této rychle rostoucí sociální skupiny. Dáváme si nelehké cíle, chceme, aby se projekt SENSEN stal také účinným nástrojem proti vážnému a bolestivému problému zralého věku – osamění.

Od podzimu loňského roku vznikají ve městech a obcích po celé zemi kluby SENSEN. Jde o otevřená sdružení zájemců o účast na jednotlivých projektech SENSEN (*Národní kronika, Druhý život dětské knihy, Zdravý život, Televizní Počítář*). Přirozenými centry klubů se často stávají knihovny, muzea a sídla neziskových organizací či místních samospráv. Zde nacházejí senioři zázemí pro setkávání i vhodné podmínky k výuce základů práce na počítači, jazyků apod.

A právě projekty *Národní kronika* a *Druhý život dětské knihy* již u svého zrodu logicky získávají konkrétní odezvu právě ve veřejných knihovnách a v muzeích: od pomoci šířit informace o projektu SENSEN mezi seniory až po poskytnutí prostor a zapojení pracovníků do jednotlivých projektů.

Národní kronika

Projekt, který připravujeme s partnery Národním muzeem, FF UK a Microsoftem ČR, má za cíl přivést členy klubů SENSEN a postupně i co nejširší veřejnost k tvorbě největšího elektronického archivu malých i větších událostí osobního, místního i celospolečenského významu a vytvořit tak pro budoucí staletí svědectví o dnešním životě konkrétních lidí.

Po celé naší zemi již dnes stovky možná tisíce lidí zachycují to, co zažili či zažívají každý běžný den, to co jde mimo „velké dějiny“: události osobního, místního i celospolečenského významu a samozřejmě to nejcennější – své vzpomínky. Píší, fotí, někteří v rámci nejrůznějších projektů, někteří jen tak z vlastní potřeby, pro potěšení své či svých blízkých. Národní kronika má ambiciózní cíl podchytit tuto roztráštěnou síť „lidových kronikářů“ a inspirovat k tvorbě Národní kroniky další šikovné lidi.

Téma – v každé rodině, v životě každého člověka i v jeho okolí se vyskytnou události, u kterých cítíme potřebu je nějak zaznamenat pro budoucnost. Může jít o narození dítěte, sňatek, promoci, dokončení nového domu, zajímavou cestu, podnikatelský úspěch, dožití se významného věku, vyléčení nemoci, ale i úmrtí nebo nešťastnou událost. Může se jednat i o jevy a skutečnosti se širším významem – o památná místa, historii skoro zapomenutou, významné osobnosti, slavnostní události, proměny obcí a krajiny, stavby atd. Bezděčně, ale o to platičtěji, tak může vznikat obraz typický pro danou dobu, což pokládáme v době rychlého zapomínání a překrývání paměti stále novými a novými vrstvami informací za velmi důležité.

Mnohé z těchto faktů zůstávají skryty v rodinných nebo lokálních archivech a často se na nich ukládá prach zapomnění. Národní kronika je připravena je přijmout a uložit „navěky“ na speciální nosič pro informaci, poučení i pobavení potomků i jako badatelský zdroj pro ob-

dobí nejnovější historie. Garantem uložení bude Národní muzeum, které také jednou využije obsah Národní kroniky k vlastní badatelské činnosti, aniž by byla narušena práva na ochranu osobnosti.

Druhý život dětské knihy

Objektivní ekonomická situace a proměny spotřeby domácností přinesly v české společnosti důležitou, a zároveň nepříjemnou změnu – významně se snížila poptávka po knihách. Zvláště negativně to působí u dětské literatury, která byla vždy tradičním nástrojem kultivace a socializace dětí a mládeže. V dosti velké části společnosti se tak knihy (a to i dětské) staly luxusem.

Přitom v souladu s tradiční mimořádně vysokou autoritou knihy je zřejmé, že v mnoha domácnostech existují rozsáhlé knihovny, často plné desítek svazků literatury pro mladá. Tyto knihy už jsou pro majitele jen archiválií a jejich čtenářské využití je malé nebo i nulové. Jsme přesvědčeni, že značná část vlastníků těchto knih by byla ochotna věnovat je novým čtenářům, avšak za předpokladu, že by opravdu posloužily a nestaly se např. předmětem obchodu nebo spekulace. Knihy by tak dostaly nový smysl, nový život. Dobrovolnický projekt SENSEN Druhý život dětské knihy využije aktivitu angažovaných seniorů k organizaci sbírek literatury pro děti a mládež. Členové klubů SENSEN by u sebe, ve svém okolí i v širším regionu vyhledávali spoluobčany ochotné věnovat nepoškozené a obsahově kvalitní tituly, shromažďovali je a doručovali do distribučních míst. Těmito místy by byly základní, příp. střední školy a veřejné knihovny. Tam můžeme oprávněně počítat nejen se schopností pedagogických a kulturních pracovníků obsahově ocenit a rozřadit jednotlivé tituly, ale také nacházet optimální příjemce těchto darů – zejména děti a mladá lidi ze sociálně slabších rodin nebo z prostředí, které kulturnosti všeobecně nepřeje.

Projekt SENSEN bude oficiálně spuštěn v květnu letošního roku spolu s webovými stránkami www.sensen.cz. Komplexní informace o projektu lze nalézt na webových stránkách Nadace Charty 77 / Konta Bariéry www.kontobariery.cz.

ZDENĚK PROCHÁZKA

• zdenek.prochazka@bariery.cz

Trénujeme paměť v knihovnách

Každý z nás jistě zažil známé situace: Kde mám klíče? Jak se jmenuje nová kolegyně? Který je to vchod, vždyť už jsem tady byl! Co já v té lednici vlastně chci? ... Paměť nás zrazuje, ať je nám třicet nebo šedesát. Jak se s tím vypořádat? Mám „alzheimera“ nebo je toho na mne prostě moc? Odpovědi nejen na tyto otázky najdete v knihovnách u knihovníků – trenérů paměti, kteří v červnu 2011 ustanovili svou sekci v rámci SKIP ČR. Jejich neformální spolupráce trvá již několik let. V současné době je v České společnosti pro trénování paměti a mozkový jogging registrováno 37 knihovníků/knihovnic – trenérů paměti, z toho 29 se stalo členy sekce.

V posledních letech již knihovna přestává být pouhým výpůjčním či informačním místem, ale stává se kulturním a vzdělávacím centrem společnosti v daném regionu. Aktivizační programy – trénink paměti a mozkový jogging patří mezi tzv. komunitní aktivity. Navíc práce s pamětí, mozkem má základ ve zpracovávání informací ze všech oblastí lidského života. Z uvedeného je naprosto zřejmé, že knihovny poskytují ideální prostor pro tuto činnost.

Doposud (nejen za dobu trvání sekce) jsme uspořádali více než 1200 lekcí/besed/seminářů/hrátek (jeden kurz má čtyři, osm nebo deset lekcí) pro cca 6800 účastníků. Vzhledem k tomu, že práce s pamětí vyžaduje také práci s textem, je při lekcích využíván fond knihovny a mnozí účastníci se na základě absolvování kurzů stávají registrovanými čtenáři příslušné knihovny.

Pro vzájemnou komunikaci a informovanost o činnosti jednotlivých knihovníků – trenérů paměti jsme založili internetové stránky <http://skip-treneri-pameti.webnode.cz/>. Zde zájemci naleznou profil knihovníka – trenéra paměti nejbližší svému bydlišti, základní nabídku kurzů v daném místě, kontakty, fotografie z kurzů

a další informace z oblasti mozkového joggingu.

Důvody, proč je důležité trénovat paměť v každém věku

S přibývajícím věkem se snižuje množství tvůrčích podnětů, lidé v mnoha případech upadají do stereotypů a výrazně se snižuje jejich mentální aktivita. Zhoršením paměti trpí po padesátce polovina lidí, po sedmdesátce tři čtvrtiny. Vědci přitom zjistili, že mozek má schopnost učit se do devadesáti let a pracuje stejně zdatně jako mozky mladší. Podle našeho předního neurologa MUDr. Františka Koukolíka může znamenat udržování a rozvoj mentálních aktivit a tvorba tzv. rezervní kapacity rozdíl mezi soběstačností ve vysokém věku a pobytem v ústavu.

Demografická projekce ČR

	2007	2050
Populace	10,4 mil.	9,4 mil.
Míra porodnosti	1,44	1,62
Oček. délka života (muži)	73,7	78,9
Oček. délka života (ženy)	79,9	84,5
Osoby nad 50 let	35,8 %	51,3 %
Osoby nad 65 let	14,6 %	31,3 %
Osoby nad 85 let	1,2 %	5,3 %

Zdroj: COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT: EUROPE'S DEMOGRAPHIC FUTURE: FACTS AND FIGURES (Brussels, 11. 5. 2007, SEC(2007) 638)

Česká společnost pro trénování paměti a mozkový jogging (www.trenovanipameti.cz) se zpočátku věnovala převážně seniorům. Bylo již prokázáno, že trénování paměti patří mezi efektivní nástroje ke zvýšení soběstačnosti a prodloužení nezávislosti seniorské populace, což je z hlediska společnosti nejlevnější řešení demografické exploze seniorů a z hlediska jedince představuje nejpříjemnější a nejdůstojnější formu stárnutí.

Současná hektická doba se však podepisuje na zhoršování kognitivních schopností (kon-

centrace pozornosti, poznávací procesy, schopnost sdílení informací apod.) u všech věkových kategorií. Např. u dětí se stále častěji objevují poruchy koncentrace – od učitelů slyšíme, že je často „nad lidské síly“ udržet pozornost žáků ve třídě déle než pět minut.

Specifický mozkový jogging potřebují také maminky na mateřské dovolené. V době velké konkurence na trhu práce bývá pro tyto ženy návrat do zaměstnání problematický. Uchovat si bohatou slovní zásobu a rychlé myšlenkové reakce po několika letech v domácnosti, většinou ve společnosti malých dětí, není jednoduché.

Ani střední generace na tom s pamětí, a zejména se soustředěním, není o moc lépe. Lidé v tomto věku jsou na vrcholku kariéry, pečují o své děti a mnozí z nich už i o rodiče. Tato zátěž se nutně projeví i v mozkové činnosti.

Proč trénovat paměť právě v knihovnách

Tréninkových metod je mnoho. K těm základním, vhodným pro všechny věkové kategorie, patří verbální logika. Slovo a myšlenka jsou základem literatury. Literatura – to jsou knihovny. Příjemné budovy plné příběhů, informací, zábavných i poučných textů, odborných a ochotných knihovnic a knihovníků, kde se lidé cítí bezpečně a spokojeně. Např. celá Knihovna Karla Dvořáčka ve Vyškově je řešena bezbariérově, takže i zdravotně handicapovaní – vozíčkáři mají přístup do všech prostor této budovy.

„Veřejná knihovna hraje důležitou úlohu jako místo, kde se veřejnost shromažďuje. Je to zvláště důležité tam, kde je takových míst málo. Knihovna je někdy nazývána *obývacím pokojem obce*. Využívání knihovny ke studiu a k vyhledávání informací za účelem vzdělávání nebo zájmů čtenáře vede lidi k neformálním kontak-

tům s jinými členy komunity. Využívání veřejné knihovny může být pozitivní sociální zkušenost.“ (*Směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj, 2001, 1.3.6 Sociální úloha veřejné knihovny*)

Proto zde aktivizační programy – trénink paměti a mozkový jogging mají své místo. A nejen to... Právě v knihovnách najdou zájemci skutečné specialisty – certifikované trenéry paměti. Odbornými garanty třístupňového vzdělávání jsou např. prof. PhDr. Jaro Křivohlavý, CSc., a doc. PhDr. Marek Preiss, Ph.D. Vzdělávací program získal akreditaci Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Dále Česká společnost pro trénování paměti a mozkový jogging zavedla od roku 2009 vnitřní kreditní systém kontinuálního vzdělávání s cílem motivovat členy i jejich zaměstnavatele ke zvyšování odborné kvalifikace trenérů paměti. Účast v kontinuálním vzdělávání se pro členy rovněž stává nezbytností, protože certifikáty mají omezenou časovou platnost, která se prodlužuje automaticky na základě získaných kreditů. To dává účastníkům kurzů záruku, že „jejich trenér/ka“ má vysokou úroveň znalostí, včetně těch nejnovějších.

V březnu letošního roku proběhl pro trenéry paměti například seminář *Zdravé stárnutí versus demence*, který vedl jeden z nejvýznamnějších současných neuropsychologů, profesor neurologie na School of Medicine New York University Elkhonon Goldberg, Ph.D., ABPP, či seminář o myšlenkových mapách pod vedením Libora Čínky. Pro veřejnost byl připraven Národní týden trénování paměti (12.–18. března 2012).

A pozor, blíží se trenérská dílna pro knihovníky – trenéry paměti *Hrátky s pamětí* (KKD Vyškov, 23.–24. dubna 2012).

ZDEŇKA ADLEROVÁ adlerova@kkdvyskov.cz

DO ČÍSLA PŘÍSPĚLI

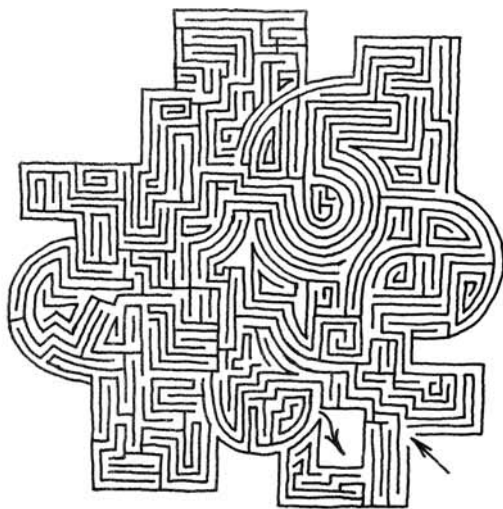
Zdeňka Adlerová – Knihovna Karla Dvořáčka Vyškov **PhDr. Lenka Bočková** – Ministerstvo práce a sociálních věcí, Praha **Ing. Aleš Brožek** – Severočeská vědecká knihovna Ústí nad Labem **PhDr. Jaroslav Císař** – Městská knihovna v Praze – Praha město literatury **Ing. Martin Hankovec** – Státní oblastní archiv v Třeboni **Mgr. Jana Chalupová** – Svět knihy, s. r. o., Praha **Mgr. Jakub Kaiseršat** – Státní oblastní archiv v Třeboni **PhDr. Boris Mědílek** – Praha **PhDr. Zdeněk Procházka** – Nadace Charty 77 / Konto BARIÉRY, Praha **Mgr. Marie Šedá** – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě **Václava Vyhnanová** – Knihovna Planá nad Lužnicí

Hrátky s pamětí

Každý trenér paměti, trenérky nevyjímaje ☺, má svůj osobitý přístup k účastníkům kurzů. Jiné pojetí lekce či semináře pro různé věkové skupiny je samozřejmostí. Přesto má mozkový jogging své zásady.

Ledničkový syndrom

Také se vám stává, že vstanete od televize, projdete bytem do kuchyně k lednici a když ji otevřete, netušíte, co jste v ní chtěli? Tzv. „ledničkový syndrom“ – neschopnost se soustředit – trpí všechny generace. Dnes přijímáme za jeden den tolik informací, co člověk v 15. století za celý život. Čím větší množství dat nás zahlcuje, tím větší problém máme s příjmem, vyhodnocováním a zapamatováním si toho důležitého. Proto významnou část tréninku paměti tvoří koncentrační cvičení. Např. bludiště, hledání rozdílů v obrázcích, korektorské čtení, pexeso, puzzle či relaxační mandaly – to jsou cvičení, která jsou jednoduchá, zábavná a účinná.



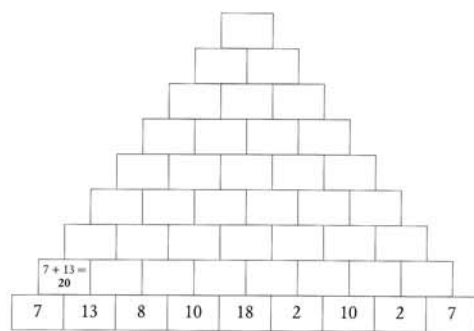
Neúprosný čas

Z časového hlediska dělíme paměť na *senzorickou* (ultrakrátkou) – informace do našeho mozku vstupují zrakem, sluchem, hmatem, čichem a chuťovými smysly, *krátkodobou* (pracovní, operativní) a *dlouhodobou*.

Krátkodobá paměť má velmi omezenou kapacitu (5–9 prvků). Pokud s příchodem vjemem „pracujeme“ alespoň osm dní, přechází tento z krátkodobé paměti do dlouhodobé, která je velmi rezistentní. Tzn. že informace uložené do dlouhodobé paměti (DP) jsou ve zdravém mozku „napořád“, nikde se neztratí. Nevěříte? Tvrdíte, že jste mnoho zážitků, vědomostí zapomněli? Kdepak! Jsou tam! Jen neleží v tom správném šuplíku. Při ukládání dat do mozku totiž velmi záleží na jejich správném uspořádání, zakódování. Určitě se vám mnohokrát stalo, že jste si na to správné jméno vzpomněli za hodinu, druhý den...

Krátkodobou paměť, a zároveň i koncentraci, můžete trénovat např. pomocí matematických pyramid.

ČÍSELNÁ PYRAMIDA
Sečítejte vždy dvojice čísel a výsledek запиšte do horního okénka



K trénování dlouhodobé paměti můžete použít staré fotografie. Vzpomínejte nejen na jména osob, které na nich jsou, ale např. si zkuste vybavit jméno a tvář fotografa, nebo dalších osob, které „tam měly být a z nějakého důvodu nedorazily“. Máte-li i černobílé fotografie, pak můžete svou DP potrápit i vzpomínáním na barvy šatů, halenek, ubrusů, laviček, květin...



Když levá stíhá pravou

Trénování paměti lze také pojmut z hlediska mozkových hemisfér. K procvičování levé „logické“ poslouží úkoly z verbální logiky – anagramy, hledání synonym, antonym, rýmování, hledání nadřazených pojmů, dotváření povídek nebo logické hádanky.

O která jména se jedná? ÍNVALPA, HÍMRYOR, PĚŠNÁT, SITORVLAS, JMÁREEŠI, ŠIFRAKANT. Spadli jste ze šestimetrového žebříku na betonový chodník a nic se vám nestalo. Jak je to možné?

Pravou „kreativní“ mozkovou hemisféru (PHM) nejlépe potěší barvy. Již pozorování uměleckých děl, např. obrazů, příjemně procvičuje PHM. Proto si nenechte ujít žádnou expozici výtvarného umění ve vašem okolí. Máte-li do výstavní síně daleko, vezměte pastelky a kreslete. Např. kolik různých variací nakreslíte na téma kruh (slunce, knoflík...)? Velmi zábavné jsou také zápalkové hlavolamy (<http://levat.sweb.cz/hlavolamy.htm>). O něco obtížnější jsou prostorové úkoly (<http://treninkpameti.webnode.com/news/prostorove-vnimani/>).

Kouzlo mnemotechnik

Je možné si spolehlivě zapamatovat seznam patnácti denních úkolů nebo nákupní seznam potravin pro čtyřčlennou rodinu na víkend? Pokud jste pozorně (soustředěně!) četli, již víte, že krátkodobá paměť má omezenou kapacitu. Potřebujete-li si zapamatovat více než devět položek nebo data v přesně stanoveném pořadí, použijte jednu z paměťových technik.

Nejoblíbenější a nejpoužívanější jsou *akrostika* (mnemotechnická pomůcka, kdy je vymyšlena věta, ve které je první písmeno každého slova pomůckou k zapamatování určitého poznatku). Jistě je znáte už ze školy. Ivan Vedl Xenii Lesní

Cestou Do Města (římská čísla), Černý Orangutan Žvýkal Za Mohutným Ibiškem Fíky (barvy duhy), Líba běžela borem, cákala na osla fluorem, ne? (periodická soustava prvků) apod.

Možná už jste ve věku, kdy si nepotřebujete pamatovat státy Evropské unie seřazené podle rozlohy nebo počtu obyvatel. Co vám však brání kreativně potrénovat mozek, použít některou z mnemotechnik a ohromit tak své okolí „super-pamětí“? Na kouzla věřit nemusíte, ale anglickému psychologovi a iluzionistovi Derrenu Brownovi, skeptiku vůči paranormálním jevům, věřit můžete. V jeho knize *Magie a manipulace myslí* najdete skvělý úvod do říše kouzelných mnemotechnik.

Pamatujte si: základem dobré paměti je schopnost vizualizace a asociace. Co si umíte představit, to si také dobře zapamatujete. K trénování asociálních schopností jsou mnemotechniky tím nejlepším nástrojem.

Ve dvou (třech, čtyřech...) se to lépe táhne

Jsmo tím, co si pamatujeme. Bez paměti mi zíme, přestáváme existovat, naše minulost je vymazána, a přece věnujeme paměti jen málo pozornosti, kromě případů, kdy nás opustí. Děláme strašně málo k jejímu procvičení, živění, posilování a ochraně.

MARK TWAIN

Kdo chce dnes trénovat svou paměť, má k tomu spoustu možností. Knihkupectví i knihovny jsou plné odborných publikací nejen s teoretickými návodů, ale také s praktickými cvičeními. Internet nabízí mnoho počítačových paměťových her zdarma. Nic tedy nebrání vašemu mozkovému joggingu v klidu domova. Tomuto tréninku však něco schází. Sociální interakce – sdílení, komunikace, zábava.

Proto jsou tu knihovníci – trenéři paměti. V jejich kurzech načerpáte základní znalosti o paměti a jak ji cvičit. V příjemném prostředí knihoven, s dalšími účastníky určitě zažijete mnoho humorních chvil i pocit uspokojení nad tím, že je vaše paměť ještě ve skvělé kondici. Ale nezapomeňte: trenér vám může pouze ukázat cestu, zda se po ní vydáte, to je pouze na vás.

Pohodové trénování paměti vám přeje

ZDEŇKA ADLEROVÁ

www.treninkpameti.webnode.com

(Nejen) o čtenářských biografiích

Foto Karel Cudlín



Prof. PhDr. Jiří Trávniček, M. A. (nar. 1960)

Literární vědec a kritik, vysokoškolský učitel. Pracuje v Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., a částečně také na FF UK, externě učí i na FF MU. Zabývá se moderní českou a středoevropskou literaturou, interpretací a hermeneutikou, čtenářskou kulturou. Je činný také jako editor (dílo J. Zábrany, I. Blatného, I. Jelínka, *Slovník teorie literatury a kultury*, antologie textů ke střední Evropě *V klestích dějin* ad.). Je autorem publikací *Poezie poslední možnosti* (1996), *Na tvrdém loži z psiho vína* (1998, společně se Z. Kožmínem), *Příběh je mrtev? Schizmata a dilemata moderní prózy* (2003), *Vyprávěj mi něco... Jak si děti osvojují příběhy* (2007) a spoluautorem dvou knižních rozhovorů (s A. Goldflamem a D. Šlosarem). Jeho texty byly publikovány v Bulharsku, Maďarsku, Německu, Polsku, Rakousku, na Slovensku, v USA, Velké Británii aj. V roce 2007 a 2010 realizoval rozsáhlé výzkumy o čtení a čtenářích v českém prostředí, jejichž výsledky byly představeny v publikacích *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize* (2008) a *Čtenáři a interneti. Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení* (2010).

Vaše výzkumy čtenářů a čtení v ČR a hlavně jejich základní výsledky jsme ve *Čtenáři* již prezentovali (pro naše čtenáře připomínáme, že to bylo v čísle 1/2008 a 3/2011). Možná tedy už jen menší osobní ohlédnutí... Vyskytl se v nich nějaký jev, který vás, dá se říci, hodně překvapil, šokoval?

Nemyslím si, že úplně šokoval, ale z oblasti knižní nebo čtenářské kultury to byl asi nejvíce úpadek nabývání knih, což znamená, že podle druhého výzkumu až o třetinu klesl počet lidí, kteří nakupují knížky.

A potom ještě jedna skutečnost, kterou jsem si poprvé neuvedomil. Člověk by měl být obezřetný, protože druhý výzkum ukázal, že jsme udělali jistou interpretační chybu v tom prvním. Odhadli jsme přibližně, jak se chovají muži a ženy ve vztahu ke knížkám beletristickým i věcným, a podle toho jsme jim ty knihy „přidělili“. Ale teď se ukázalo, že to tak úplně není: muži mě překvapili v tom, že čtou beletrii více, než jsem očekával. Oni ji čtou úplně k jinému účelu, faktograficky, vyhledávají militaria, válečnou literaturu, historické romány... Takže tohle je pro mě varování, aby se nedělaly úvahy od zeleného stolu. Mělo by se vždycky vycházet až z reakcí čtenářů; samotný žánr, styl, téma tak úplně jasným vodítkem toho, kdo dané knihy čte, ještě nejsou.

Pokles lidí, kteří si koupili knihu, je o 25 procent.

Proporčně je to dokonce více než třetina. A objevuje se ještě jeden fenomén, který může být varující. Začínají se maličko rozevírat nůžky v tom smyslu, že (kulturně) bohatí bohatnou, přibývá skutečně těch vášnivých čtenářů, a současně přibývá nečtenářů. Řekl bych, že se to ukáže v další perspektivě. Dva průzkumy tento jev ještě neumějí odhadnout. Ale pokud taková situace nastane, tak přijdeme o jednu velkou výhodu – homogenost českého prostředí ve smyslu bezbariérovosti. A v tom okamžiku se přiblížíme tomu, co známe odjinud.

Máte na mysli sociální bariéry?

Mám na mysli bariéry jakékoli. U nás nejsou v oblasti čtenářství velké věkové nebo demografické bariéry, ale třeba v Polsku jsou obrovské. Jediná bariéra, která je v podstatě univerzální a funguje stále, to je vzdělání. Je potřeba, aby se zmiňované nůžky nerozevíraly, tedy nepřibývalo nečtenářů a zároveň těch vášnivých, čímž by se vyprazdňoval střed. Je důležité, aby pravidelné čtení jako kulturní standard zasahovalo co největší část populace.

Ve druhém výzkumu jste zaznamenali i pokles v návštěvnosti knihoven. Není to varující?

Ten pokles je velmi malý, jen v rámci statistické

chyby. A i ve srovnání s jinými zeměmi si české knihovny podržují velmi dobrá čísla.

Takže o knihovny nemáte obavy?

Nemám, knihovny se dokáží obhájit. Ale když se podíváte na rozložení jejich uživatelů, je vidět, že jsme ztratili generaci „třicet až čtyřicet let“, a to jak pro knihovny, tak pro čtení. To je další poznatek: pokles čtenářů středního věku. Ten nebyl v prvním výzkumu tak patrný u čtení, jen u návštěvnosti knihoven. Teď se propadal u obojího. Ale musím říct, že velmi dobře fungují knihovny pro internauty, pro ty nejmladší, i vůči nim se dokázaly obhájit.

Generace 30–40 již přešla ze škol do praxe, dá se z toho vyvodit, že startují svou kariéru a na čtení nemají čas?

Je to možné, mladí čtou, protože musejí, velké procento mladší české populace se vzdělává, jsou přitaheni ke čtení. Okamžik pravdy začíná na hraně 25. roku, kdy opouštějí vysoké školy. A tam je velký úpadek, to je logické – začíná jiná etapa. Ale myslím si, že došlo ještě k něčemu jinému; připadá mi, že generace 30 až 40 je taková nějaká hodnotově ztracená. Chybí jí větší ukotvení. Vlastně jsou to ti, kteří se dostali do divokého kapitalismu, ale ještě mají za sebou socialistické školy, jakoby jim chybí nějaké bezpečnější zázemí.

O tom svědčí i kinematografická díla, která o sobě točí právě tato generace...

Je zvláštní fenomén, už i v sociologii jsem četl práce na toto téma. Mladší jsou svým způsobem sebevědomější ve všech významech, ti starší ještě fungují z jakési podstaty, kterou si vstřípili dříve.

A teď již k tématu, které nás zajímá snad nejvíce – ke čtenářským biografiím, na kterých pracujete.

Čtenářské biografie jsou projekt, který jsme začali naostro v roce 2010, ale již jsme na něj mysleli v souvislosti s prvními výzkumy. Statistika je schopna předložit celkové údaje, ale neumí podchytnout například motivace. My se tedy ptáme obyvatel ČR na čtení z životopisné perspektivy. Když to zjednoduším, vybíráme od „uklížeček až po univerzitní profesory“, a to anonymně, v plánovém počtu cca 120 lidí v celé republice. Čtení není statický obraz, ale s věkem se proměňuje, a tím nabývá i jiných podob a funkcí.

Navíc vzniká velmi zajímavý „materiál“ o tom, čím naše republika prošla z hlediska dějin, politických

kých i mediálních. Sledujeme vlastně tři generace, nazýváme je pracovně *rozhlasová, televizní a počítačově–internetová*, každá vstupovala do své doby s různými výchozími podmínkami a musela si čtení obhájit se zcela jiným předznamenáním. Odráží se politická historie, která souvisela jak s cenzurováním knížek, knihovních fondů, tak s nefunkčností knižního trhu. Kulturní kontrasty, životopisná a generační perspektiva, postavená právě na příběhu tří generací, jsou velmi vzrušující.

Ještě nemám zcela hotový výkladový klíč, sbírám materiál, pořádám ho... ale vím, že bych chtěl interpretaci vést především podle generací a že bych třeba pak vybral například tři čtyři typické biografie z každé generace a popsal bych, v čem je ta která příznačná. Možná bude součástí i CD s nahrávkami. Další směr nedokážu odhadnout úplně dopředu, jsou to jevy, které se postupně objevují, když lidi posloucháte. Je to třeba fenomén odpadávání od čtení – motivace toho, že lidé odcházejí od čtení. Další souvisí například s výraznými autory, třeba fenomén Foglar z pohledu různých generací. Nebo Betty MacDonaldová; velice mě potěšilo, že to, co se ukázalo v obou statistických výzkumech (vždy vyšla jako nejoblíbenější autorka), funguje i „v terénu“.

To je jedna linie projektu, druhá spočívá již v neanonymním nahrávání „lidí od knih“ – spisovatelů, nakladatelů, knihovníků, knihkupců, literárních historiků a antikvárníků. Chtěl bych vytvořit asi 35 obsírnějších čtenářských biografií, což by mělo být hotovo dříve. Předpokládám ukončení v polovině příštího roku, takže za rok by se již mohlo počítat s nějakou knížkou. Dotazování je postaveno podobně jako to anonymní, ale je samozřejmě hlubší, protože se týká lidí, kteří jsou zajímaví i pro čtenáře, neboť na poli knižní kultury něco dokázali. Například když mluví paní Katrušáková, iniciátorka projektu *Celé Česko čte dětem*, nebo paní Hanáčková, jak zakládala *Noc s Andersenem*, je zajímavé sledovat jejich cestu. Ale samozřejmě je poutavé i pozorovat, jak se jejich čtení vyvíjelo, jejich vztah ke knize od dětství. Všichni to jsou velmi zajímaví lidé a nadto i pilíře české čtenářské kultury, poněkud pateticky řečeno: lidé, kteří svůj život zasvětili knize.

Když jste zmínil Betty MacDonaldovou, máte možnost, když vám respondentka odpoví, že to je její oblíbená kniha, zeptat se proč?

Ve statistice ne, tam eventuálně spoléháme na to, že nám respondenti něco řeknou ve volné části, a nutno říct, že naposledy psali podstatně více, protože jsme je také více pobízeli. Ale ve čtenářské biografii je přímo mou povinností se na to zeptat. A když on/ona řekne Foglar, Jirásek, MacDonaldová, tak já se okamžitě zeptám proč, jak jste na to přišel/la, s čím to souviselo, co to pro vás znamenalo...

Každý rozhovor můžete adaptovat na konkrétního narátora, samozřejmě při zachování společné osnovy, jinak by se s tím nedalo pracovat.

Kolik času věnujete jednomu rozhovoru?

To záleží také na věku, když je někomu 85 let, tak má právo na delší stopáž, to je logické... u těch anonymních respondentů to vychází na 35 minut až hodinu a půl. U neanonymních je to delší, třeba dvě hodiny i více. S nimi si pak ještě „hrajeme“, já jim materiál posílám k doplnění, navazují ještě další dvě kola redigování.

Asi jsme úplně nepředstavili biografii čtení ze sociologického hlediska. Jaká je to metoda? Je to doslova životopis čtenáře?

V podstatě je to životopis vašeho čtení. Člověk v sobě nosí několik životopisů, konfesí, vzdělávací, ale také čtenářský. Postupujeme od základů, což znamená rodina, zázemí – rodiče i prarodiče, věk nečtenářský před školou, škola, druhý stupeň, střední a další školy, vlastní rodina. Zabudováváme čtení do daného prostředí a nakonec se ptáme i na čtenářské rituály, zvyky, oblíbené knížky, knihy, které pomohly v těžké životní situaci, ke kterým se čtenář vrací... Ptáme se samozřejmě i na vztah k jiným médiím.

Co se týče metody, poučili jsme se hlavně u Němců, protože ti mají oblast zkoumání čtenářské kultury rozvinutou skvěle, tam mám své největší inspirace, hodně jsem se také poučil v Austrálii, v Americe a dalším velkým podnětem byla orální historie. To je metoda, která už u nás funguje a má dokonce v Akademii věd své centrum, které vede prof. Vaněk, takže o mnoha věcech jsem se radil s ním. Něco jsem konzultoval i s psychology – hlavně způsob zápisu.

Když byste chtěl někomu poradit, aby si takovou biografii začal psát, nebo aby si ji zpětně udělal, dal byste mu tedy nějaký seznam otázek?

Ani ne otázek, dal bych mu životopisnou osnovu, a pro každou periodu jeho života od kolébky do

hrobu bych stanovil pár záchytných bodů. Takto jsem vypracoval manuál i pro své spolupracovníky. Návod má tři patra: *je nutné se zeptat, je možné se zeptat*, a poslední je vyložene *individuální* – postupuje se podle citu, situace, temperamentu dotazovaného... Když narátor má třeba nějakou čtenářskou úchylku, tak je škoda to nevyužít a nezeptat se na ni.

A kdybychom se ptali zrovna vás... chápeme, že nám nemůžete vyprávět celou čtenářskou biografii, ale můžete zmínit aspoň některé klíčové momenty, okamžiky, nebo jak vy říkáte, tu nejvyšší vrstvu?

To opravdu v omezeném prostoru jedné otázky není možné. Bylo by to i proti tomu, co sám dělám, kdybych v pěti minutách shrnul svou čtenářskou biografii.

Tak alespoň nějakou perličku...

Perličku na dně... Pro mě bylo podstatné seznámení s velkou knihovnou našeho strýce, který v roce 1969 emigroval do Švédska, a do jehož bytu jsme se přestěhovali. Byl to velký knihomil, vzdělanec, renesanční člověk, vládl snad deseti jazyky. Jeho knihovna pro mě byla dlouho jen kulisou, ale pak jsem se do ní propracovával, zjišťoval jsem strýcovy zájmy a začínal si ty knížky pomaličku osvojovat. A myslím si, že tohle na mě zapůsobilo... a také, že obsahovala hodně knížek v cizích jazycích, pamatuji si ty obálky, hřbety s nadpisy, dodnes vidím, jak jsem na ně koukal a jak jsem jim nerozuměl... Ale zážitek z velké knihovny, která byla široce vedená (strýc byl sice chemik, ale četl humanitně vědnou literaturu, spoustu beletrie), to byla první fascinace, v počátečním okamžiku především vizuální.

Zmiňujete velkou knihovnu, ale když se dnes podíváte na moderní nábytek do obývacího, tak tam knihovny chybí. Sehnat dnes pěknou bytelnou knihovnu je umění... Nesouvisí to s tím, že lidé nepředpokládají, že by měli mít knihovnu?

Také jsem zaregistroval strohý styl obývacího, takový opatrný asketický post-funkcionalismus, kde se s knihovnou nepočítá. Ale je to generační, střední a starší generace knihovny má. Naopak jsem někdy překvapen, když přijdu do nějakého domku na venkově, že je tam knihovna a velmi dobře vedená.

A v té mladé generaci? To já nevím, spíše mám pocit, že je to diktát designu, obývací se udělá

bez tohoto kusu nábytku, stačí velká plazma, šuplík na CD, DVD a na knížky už místo není.

Narazil jste na nějaká úskalí, bariéry čtenářských biografii? Co třeba paměť?

To máte pravdu, paměť je velmi individuální, šálivá, ale spíše jsem překvapen pozitivně. Člověku, který má vyprávět svůj život, se věci otevírají. Kdyby měl říct hned natvrdo, co četl, když maturoval, tak si nevzpomene, ale v nějaké souvislosti si to vybaví. Je to velmi individuální. Na jednu věc jsem narazil, pro mnoho lidí není jejich čtenářství moc viditelné. Je to taková říčka, která se ztrácí, chvilku je ponorná, chvilku se vynoří, je to tenký pramínek. A zde je velký rozdíl mezi muži a ženami. Muži se rádi holedbají svými úspěchy, vynálezy, věcmi navenek, kdežto ženy jsou daleko víc zařaditelné do životopisné osnovy, mám pocit, že mají život více v sobě – rodiče, vlastní rodina, vnoučata – vše se jim životopisně pořádá, takže práce s nimi je daleko jednodušší.

Lidé jsou schopni o tom vyprávět, a nejenom primárně intelektuálně, velmi plynule, souvisle a dokážou vzpomínat na konkrétní věci.

V nedávném rozhovoru jste jako nebezpečí čtenářských biografii naznačil, že se jedná o nahodilá pozorování s omezenou výpovědní hodnotou...

To je pravda, proto je dobré mít provedenu statistiku, která poskytne obecné vzorce. Například, když vyjedete do Chrudimi na rozhovor s 55letou účetní, která je středoškolačka, tak ze statistiky víte, jak se chová žena – středoškolačka středního věku ze středně velkého města. Máte ji tedy nějak čtenářsky zařazenou a můžete s tímto obrazem pracovat. Ona se podle toho zachová, nebo ne, samozřejmě může být velmi atypická, ale na pozadí již existuje určitý obraz populace. Statistika by se měla s životopisy prolínout.

Nás napadlo jedno omezení, ale to by se nemohly dělat žádné výzkumy, že se lidé chtějí dělat lepšími.

Ano, rozumím vaší poznámce. Ale musím říct, že jsem narazil spíše na jinou bariéru, a sice, že lidé přede mnou mají trochu ostych. Já jsem pro ně ten, kdo se tím takzvaně odborně zabývá, a oni jsou ti „normální“, ale i to se dá překlenout. Nenařazil jsem na takové to „camráni“, protože když to někdo chce dělat, tak se musí vykázat adekvátním způsobem mluvením.

Dá se nacheťat...

On se dá nacheťat i ve statistice, která to umí odhadnout hůře, ale obsahuje také otázky, kdy se

ptáte jiným způsobem na totéž. Já však nikoho nacheťávat nechci. Snažím se všem říkat, že si budeme pěkně povídat, akorát že se tak bude dít podle mírně připravené osnovy a při zapnutém mikrofonu. Základem je anonymita, všem taky říkám, že nikde, nikdo nebude prozrazen. Bariéra vzniká spíše tam, kde existuje nějaký vztah, lidé pak mají potřebu se před vámi chovat jinak než neutrálně. Abych nahrával čtenářskou biografii s nějakým svým blízkým člověkem, to ne, to muhle se vyhýbám.

Můžeme už nalákat naše čtenáře na výslednou publikaci, budete ji strukturovat podle zmíněných dvou linií nebo bude vypadat úplně jinak?

Já jsem to už trochu nakousl, linie čtenářských životopisů neanonymních – lidí od knihy – bude edice jejich životopisů s malým komentářem; zde nebudu fungovat jinak než jako editor a zapisovatel. Nemám další ambice, než aby to bylo srozumitelné a podané v určitém rámci, což je nastaveno již způsobem tázání.

Pokud jde o druhý výstup, nechci slibovat datum, snad v roce 2015 by to mohlo být hotovo, ale stále vyvstávají nějaké nové otázky. To by měla být knížka o současné čtenářské kultuře v generačním průřezu. Nebudu používat celé rozhovory, s materiálem budu pracovat jako celkem, což už je vlastně vysvětleno výše.

Můžete prozradit, kdo mezi 35 zpovídanými osobnostmi bude?

To samozřejmě můžu. Nahrál jsem třeba Simonu Monyovou, která již materiál bohužel – kvůli známým událostem z loňského srpna – nezredigovala, ale použiji ho, její rodina o tom ví a v *Hostu* jej už otiskl k jejímu medailonku. Pak je to třeba Jan Novák, Markéta Hejkalová, z knihovníků Ladislav Kurka, Hana Hanáčková, z nakladatelů Jiří Padevět, Filip Tomáš a skvělý plzeňský vydavatel cykloknih Jiří Říha. Nechybějí literární historici, jako je Jaroslav Med nebo Věra Menclová. Dále zmíněná Eva Katrušáková, Jan Kanzelsberger, Jaroslav Císař, překladatelé Jiří Pelán, Helena Stachová...

Jako vášnivý knižní profesionál máte určitě názor na povinnou školní četbu. Zdá se nám, že někdy jde proti smyslu podpory čtenářství. Co se s tím dá dělat?

Myslím si, že doba je zralá na zásadní reformu seznamů tzv. povinné četby, protože se může páchat jistý „zločin“ směrem do budoucna. Kole-

gové na Slovensku zjistili jednu pozoruhodnou věc: jedním z důvodů, proč lidé v dospělém věku nečtou beletrii, je to, že jim byla vnucována v době školní docházky. Škola vás umí přinutit přečíst si *Babičku*, ale dlouhodobě zasévá do člověka negaci. Nejenom vůči školní četbě, ale vůči knížkám. Měly by se udělat daleko senzitivnější seznamy, které by více pracovaly s tím, co jsou děti v určitém věku schopny pojmout.

Sledoval jsem diskuse, které se na toto téma vedly v Polsku, Německu i Dánsku, a všude vyplynulo, že bude třeba nově vytvořit literární kánon. Společným jmenovatelem debat byla snaha jednoduše děti četbou neotrávit, ukázat jim, že čtení, i to povinné, může být příjemné, že to není žádné čtení „z moci úřední“ nebo „za trest“. Vzorec čtenářský a výchovatelský k sobě nikdy nemohou přilnout zcela, ale neměly by být od sebe úplně vzdáleny. Někdo by měl dát dítěti na vědomí, že když si přečte určité dílo, tak bude vybaveno si přečíst později i něco dalšího, z čehož bude mít velké potěšení. Tedy že si připravuje půdu ke stále většímu rozkoším.

Škola samozřejmě nemůže fungovat ve smyslu „tak si něco přečtete, pak si o tom popovídáme“, ale dá se více pracovat se zázemím, mentální výbavou konkrétního člověka. I z hlediska čtenářských životopisů vyplývají velmi rozdílná očekávání a duševní vzorce lidí. Každý to známe, když si přečteme knížku buď příliš brzo, nebo pozdě, už se s ní míváme. Například věk mezi 13 a 20 lety je velmi citlivý, a je důležité, aby ty pravé knížky přicházely v ten pravý čas.

K tomu by měl být vybaven i učitel...

Ano, měl by, kondicionál... Učitel by měl být v tomto směru empatický ve smyslu, co on sám četl v té době. Někdy vystupuje z pozice univerzálního, nadčasového arbitra: tohle budeš číst, ale zároveň chybí vstřícnější vhléd – tak dobře, chci, abyste četli K. V. Raisu, ale já jsem ve vašem věku četl *Káju Mařika*...

Nedávné číslo Čtenáře je z velké části věnované e-knihám, tak se musíme zeptat i na vaši čtenářskou zkušenost – proběhla-li nějaká... Jak se k tomuto fenoménu stavíte?

Ptáte se na čtečky nebo e-knihy?

Tedy se ptáme přímo na e-knihy a jakou formou se k nim dostáváte.

Nějaké e-knihy jsem už přečetl, nutno říct, že více než deset stránek textu jsem si stejně tiskl. Já

jsem ten *Papiermensch*, a asi se toho už nezbaším. Pokud jde o čtečky, dávám tomu ještě nějaký čas.

Takže jste si čtečku nekoupil?

Nekoupil, několik jsem si jich vyzkoušel, funkčně jsem byl velmi spokojen, ale myslím si, že to chce ještě nějakou dobu, aby se vyjasnily formáty, copyrightové záležitosti apod. Protože co vlastně kupujete? U Amazon Kindle jednu kopii do čtečky, kterou už nemůžete předat dál. Knižní klub teď nabízí více kopií, myslím, že pět, tím se stává přístupnější. Mám pocit, že tak dva roky se vše bude ještě vyvíjet a čistit. Mně se funkčně a uživatelsky líbí iPad, a líbilo by se mi, kdyby se dal přepnout i na elektronický inkoust, kdyby fungoval ve dvou módech. A možná vývoj takovou cestou půjde, klasické čtečky se neuchytí, ale bude to kumulace – počítač, čtečka, fotoaparát, mobil...

Vraťme se ještě k tomu, o čem se v poslední době hodně hovořilo – o zvýšení DPH na knihy, a co přinese. Strašilo se tím, že knihy podraží, lidé přestanou číst, a určité skupiny na ně vůbec nedosáhnou... Co si o tom myslíte?

Samozřejmě jakékoli zdražení knihy ji vzdálí zájemci, potenciálnímu nabyvateli. Ale problém není jenom DPH. I kdyby se dostalo na nulu, tak by nakladatelé asi nešli s cenami adekvátně dolů. Problém nabývání knih je u nás jinde, my jsme na něj narazili i v průzkumech. U nás je na čtenářský prostor knížek velmi mnoho. Podle statistiky vyšel v minulém roce rekordní počet titulů – téměř 19 000, což je číslo, které vykazuje třikrát větší Polsko. Kniha si tak konkuruje sama, čtenáři jsou dezorientováni a dokonce i knihkupci vám řeknou, že by se prodávalo více knížek, kdyby bylo méně titulů. Nastává spotřebitelský paradox, že ze 100 knížek si nevyberete, ale ze čtyř ano.

Druhá věc je ta, že nabývání knížky nemusí ještě korelovat se čtením. Máme velmi silnou síť knihoven – jako jednu z největších v Evropě – podle výsledků ze srovnávání. A třetí problém vlastně souvisí s tím prvním, když si knížky konkurují, tak si požírají i čas, o který se mohou ucházet ve vnímání čtenáře. Když vyjde novinka, tak co se stane? Média nemají čas se jí věnovat, není prostor udělat z toho událost, není možné, aby se knížka více zapsala do povědomí. Český knižní trh se potřebuje trochu pročistit, ale to se o něm říká už skoro dvacet let.

Jde o to, aby se pročistil správným směrem, aby naopak brakové věci nevycházely více než kvalitní literatura...

Existuje škála knížek, které vycházejí z grantového systému, některým to pomáhá, jinak by byly příliš drahé nebo by se nezaplátil překladatel apod. Ale je mnoho publikací odborné literatury, které vycházejí nedotažené, nakladatel je vyrobí, protože je má pokryté z grantu. Už se o ně nemusí dále starat, není v jeho zájmu je ani moc prodávat, když už se mu zaplatily, své síly napřímí jiným směrem. V téhle divizi jsou knihy, o kterých já říkám, že vyšly „bez důvodu“.

Chápu stesky, že se nepodporuje „ta a ta literatura“. Jsou knížky, které jsou velmi náročné, ale

marná věc – na knižním trhu musí mít také slovo nabyvatel (čtenář). Žádný segment podnikání si to nemůže dovolit jinak, ani ten vydavatelský. Nemá smysl udržovat situaci, kdy vydáváme knihy, které nikdo nekupuje. Každý rozumný nakladatel to řeší tak, že vydává knížky, které mu vydělávají na ty méně prodejné. Ale tvářit se, že bude vycházet řada skvělých knih, o které nemá nikdo zájem, to je čiré snobství, fanfarónství. V čem vlastně spočívá ta jejich skvělost, když o ně není zájem? Čtenář přece není blbec.

Děkujeme za rozhovor.

Ptaly se **LENKA ŠIMKOVÁ a OLGA VAŠKOVÁ**

Vyhlášení soutěže Nadace knihoven 2012

Nadace knihoven vypisuje soutěž na podporu studijních cest do zahraničních knihoven v roce

1. PODMÍNKY PRO PŘIHLÁŠENÍ DO SOUTĚŽE

1.1. Účastníci soutěže

Občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace, sdružení právnických osob, příspěvkové a rozpočtové organizace působící na území ČR

1.2. Údaje v žádosti

Účastník se přihlásí do soutěže písemnou žádostí, která bude obsahovat:

- název a adresu (včetně e-mailu) účastníka,
- údaje o zájemci, pro něhož je studijní cesta připravována, tj. profesní životopis včetně dosaženého vzdělání a funkce v současném zaměstnání, údaje o jazykových znalostech, popř. výčet již absolvovaných stáží, seznam publikovaných prací a proslovených přednášek,
- náplň studijní cesty, místo a termín konání cesty, očekávaný přínos pro účastníka soutěže, předpokládané náklady cesty.

1.3. Uzávěrka přihlášek

Žádost se odevzdává osobně nebo zasílá poštou na adresu vyhlášovatele **do 15. května 2012**. Rozhodující je datum na razítku podací pošty.

1.4. Adresa vyhlášovatele

Nadace knihoven, Kounicova 65a, 601 87 Brno.

Zasílací adresa pro přihlášky je **Střebocká vědecká knihovna, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno, obálku označte slovem Nadace.**

2. VYHODNOCENÍ SOUTĚŽE

2.1. Posouzení přihlášek do soutěže

Žádosti účastníků soutěže posoudí správní rada Nadace knihoven do 31. května 2012 podle následujících kritérií:

- přínos studijní cesty pro instituci, ve které zájemce o studijní cestu pracuje,
- jazykové a odborné znalosti uchazeče,
- kvalita zpracované žádosti.

2.2. Výše příspěvku

Finanční příspěvek, který bude Nadací knihoven **hrazen výnosem z vkladu Nadačního investičního fondu**, činí **maximálně 50 % nákladů** na studijní cestu.

Podle počtu přihlášených Nadace zváží vyhlášení dalšího kola soutěže.

System Kramerius v českých a slovenských knihovnách na konci roku 2011

Je zajímavé, že o Krameriovi je veřejnost stále málo informovaná a ani knihovnická periodika o něm příliš často nepíší.¹⁾ Přitom je to systém, který se stále vyvíjí a který zpřístupňuje každým měsícem více a více stran zdigitalizovaných dokumentů. Na konci roku 2011 k němu existoval přístup z webů již dvaceti českých a jedné slovenské knihovny, jak dokládá Tabulka 1. Do krameriovské komunity se konečně zařadila kladenská knihovna a první bibliotéka ze Slovenska.

Zvlášť výrazný byl nárůst zdigitalizovaných dokumentů vystavených na serveru Krameria Národní knihovny. Během posledních dvanácti měsíců přibýlo téměř 500 000 stran periodik. Je to díky tomu, že se postupně digitalizují deníky, které vycházely v dlouhém časovém intervalu. Do digitální podoby byly již převedeny ročníky 1846 až 1914 novin *Bohemia* vydávaných v němčině podobně jako *Reichenberger Zeitung* z let 1860 až 1935. Tyto noviny nechala převést do elektronické podoby liberecká knihovna, která k tomu využila finanční prostředky v rámci programu VISK 7. Liberecké noviny se tak rozsahem dostaly, jak ukazuje Tabulka 2, před *Národní listy*, které byly zdigitalizovány již v předchozích letech.

Význam Krameria pro knihovníky i uživatele knihoven není třeba zvláště zdůrazňovat. Knihovníci nemusejí nabízet tištěný dokument a obávat se, že se zažloutlý a křehnoucí papír rozpadne v rukách čtenáře. Uživatel knihovny v mnoha případech nemusí zajít do knihovny, aby si půjčil určitou monografii nebo periodikum, ale stačí, když se na internetu podívá, zda takový dokument byl již zdigitalizován a vystaven. Podle data vydání dokumentu pak zjistí, zda je jeho obsah přístupný mimo vnitřní síť knihovny, nebo zda je chráněn a přístupný

pouze z počítačů v knihovně. Ale i v tomto případě skýtá Kramerius množství výhod. Uživatel nemusí dokument objednávat, čekat, až mu ho donesou ze skladiště knihovny, ale hned si ho prohlédne na vyhrazených počítačích a případně si vytiskne to, co potřebuje.

Další předností systému je možnost plnotextového vyhledávání. V řadě případů není sice zcela spolehlivé, ale přesto jsem vždy překvapen, co lze v textech nalézt, aniž bych musel pečlivě pročítat stovky stran.

Nezkušený uživatel Krameria však často odchází od počítače zklamaný, protože dosažené výsledky neodpovídají námaze a času, který si pro práci se systémem vymezil. Důvodů je celá řada. U verze 3 mnohdy badatele odradí nutnost stáhnout si speciální plug-in, aby si mohl prohlížet dokumenty ve formátu DjVu (naštěstí verze Kramerius 4 pracuje s formáty pdf a jpeg, se kterými běžné internetové prohlížeče nemají problémy). Badateli příliš nepomůže nápověda, která je velmi stručná a je psaná spíše jazykem programátora než tím, který je blízký laikům. Ti ani netuší, že některé knihy a časopisy byly zdigitalizovány, ale najdou se v jiné instalaci Krameria, než s kterou pracují. Do doby, než bude Registr digitalizace spolehlivý, nezbyvá uživateli, než aby se podívali do více instalací. Knihovníci by proto měli na tuto skutečnost upozornit na stránkách, z nichž se vstupuje do Krameria, a odkázat na přehled jeho instalací. Protože odkazy na portálu Krameria zachycují neaktuální situaci z února 2009, kdy existovalo jen 12 instalací, doplnil jsem nejnovější odkazy článkem o systému Kramerius v české Wikipedii²⁾. Výhodou je, že odkazy na další instalace může do této otevřené encyklopedie připsat kdokoli, kdo se o nich dozví.

Tabulka 1

Instituce	Stran periodik	Stran monografií	Stran celkem
NK ČR	5 140 660	2 990 084	8 130 744
VKOL	1 623 712		1 623 712
KNAV	1 606 502	3 844	1 610 346
MZK Brno			990 516
JVK Č. Budějovice	524 603	91 661	616 264
MěK Praha	1 875	649 978	651 853
SVK Hradec Králové	534 034	15 966	550 000
NFA	296 625	16 874	313 499
SVK Plzeňského kraje	255 807	267	256 074
NTK	65 344	162 641	227 985
MSVK Ostrava	90 066	68 175	158 241
UK Bratislava	153 230	8	153 238
SVK Ústí nad Labem	142 607	792	143 399
MENDELU Brno	0	123 021	123 021
NLK Praha	66 687	34 910	101 597
Židovské muzeum	63 408	3 551	66 959
KKFB Zlín	64 471	945	65 416
VŠE Praha	0	34 494	34 494
PedF UK	30 496	0	30 496
Divadelní ústav	3 543	16 775	20 318
SVK Kladno	16 378	72	16 450

21 institucí

15 884 622

stav k 31. 12. 2011

Tabulka 2

Název	Rozsah let	Počet stran	Fulltext	Přístupnost
Bohemia	1846–1914	406 421	ano	100%
Národní politika	1884–1945	389 811	ano	90%
Reichenberger Ztg.	1860–1935	358 102	ano	0%
Národní listy	1861–1941	308 066	ano	99%
Lidové noviny	1893–1945	244 614	ano	0%
Politik	1862–1907	183 559	ano	11%
Deutsche Ztg Bohemia	1914–1938	107 507	ano	100%
Pravda (Plzeň)	1945–1990	96 412	ano	0%
Český deník (Plzeň)	1916–1944	80 559	ano	0%

Uživatele Krameria mnohdy ani nenapadne, že některé ročníky jednoho titulu časopisu si může prohlédnout v jedné jeho instalaci a ostatní pak v jiné. Například *Archiv orientální* je téměř kompletně vystaven v síti knihoven Akademie věd, ale digitalizované ročníky 1993 a 1994 jsou k dispozici pouze v síti Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích.

Mnohý uživatel s nelibostí nese, že se v současnosti musí naučit pracovat se třemi různými verzemi, pokud nechce vyhledávat jen v Krameriovi Národní knihovny. Ve většině knihoven byla na konci roku 2011 nainstalovaná verze 3.3.1 z roku 2009. Naproti tomu v Národní

knihovně ČR fungovala vylepšená verze z roku 2010, která umožňovala fulltextové vyhledávání dokonce i v aktuálním titulu, ročníku a výtisku. Do budoucna by měly všechny knihovny přecházet na verzi Krameria 4, která byla na konci roku 2011 k vidění jen na webu Moravské zemské knihovny.

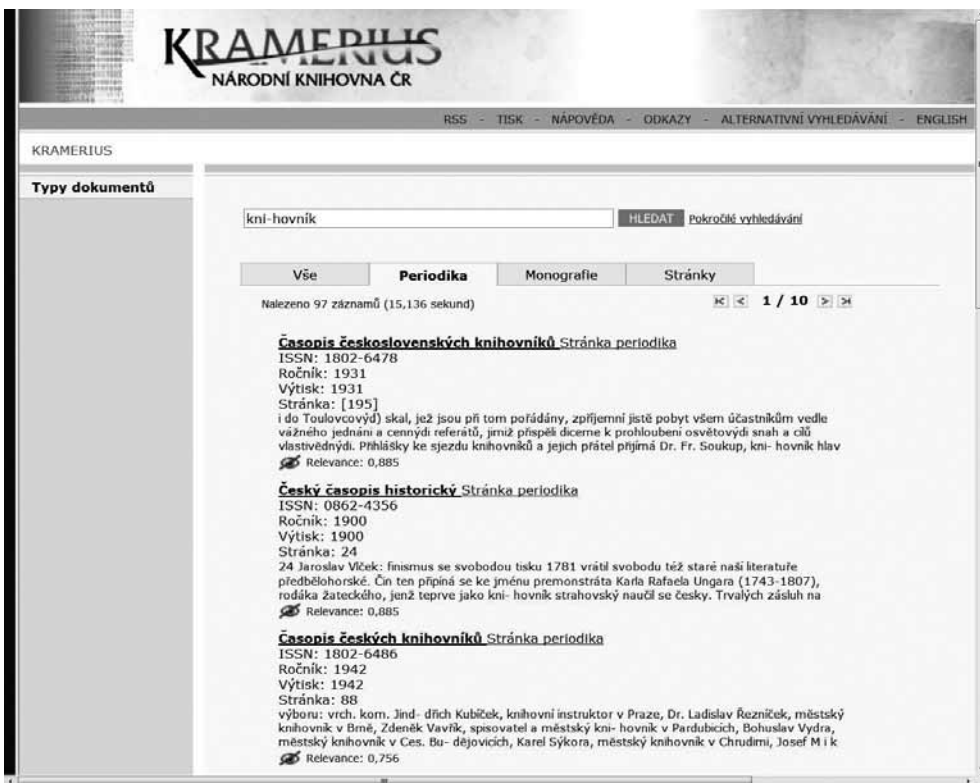
Plnotextové vyhledávání je rysem Krameria, který mu mohou závidět podobné zahraniční systémy. Rakouská národní knihovna se na konci roku 2011 pyšnila, že do jejího systému Austrian Newspaper Online, známého spíše pod zkratkou ANNO³⁾, už během jednoho dne vstoupilo 3000 uživatelů a že počet naskenova-

ODKAZY:

- 1) Výjimkou je časopis *Čtenář*, který se věnoval systému Kramerius spíše z pohledu programátorského v č. 6/2005 a poté v č. 6/2011, kdy referoval o systému Kramerius 4.
- 2) http://cs.wikipedia.org/wiki/Syst%C3%A9m_Kramerius

ODKAZY:

- 3) <http://anno.onb.ac.at/>



ných stran překročil číslo 6,5 milionu.⁴⁾ Vyhledávat slova v naskenovaných dokumentech v systému ANNO však stále není možné.

Důvodem poměrně malé úspěšnosti plnotextového vyhledávání v Krameriovi je nekvalitní tisk novin. Písmeno „e“ tak proces OCR často zpracuje jako „c“, „u“ jako „n“. Slovo „ulice“ je proto potřeba při hledání zapsat i v podobě „nllice“, „nllice“ i „ulice“. Badatel nesmí také zapomínat na skutečnost, že slova v textech jsou často rozdělena pomocí rozdělovníku. Hledá-li články, v nichž se píše o praporech, musí do vyhledávacího pole zapsat slovo prapor nejen v jednotném i množném čísle a ve všech pádech, ale i v podobách „pra-por“⁵⁾ nebo „pra-pory“ či „prapo-ry“. Badatel si musí také uvědomit, že se pravopis slov během desetiletí měnil. V 19. století se např. velmi často slovo „pra-

por“ psalo s dlouhým „a“, proto je nutné vyhledávat i tuto podobu.

Nepříjemná je skutečnost, že uživatel se sice dozví, na které stránce je hledaný výraz, ale nikoli na kterém místě. Zejména u novin, kde je tisk drobným písmem a v několika sloupcích, musí počítat s tím, že i s cvičeným okem nalezení odstavce s hledaným výrazem chvíli trvá. Naštěstí systém nabízí nejen odkaz na stránky obsahující hledané slovo, ale zobrazí i kus textu s vyznačeným slovem (Obr. 1). V případě, že je to slovo příliš běžné, je vhodnější vybrat ze zobrazeného kusu slovo ojedinělé nebo slovo rozdělené rozdělovníkem. Pak se slovo s rozdělovníkem hledá jen na pravých okrajích tiskových sloupců. Je samozřejmé, že výhodné je mít co největší obrazovku počítače. V některých knihovnách jsou proto počítače, kde se pracuje

se systémem Kramerius, vybaveny velkoplošnými obrazovkami postavenými na výšku.

Zdá se, že mnohé monografie a ročníky novin dosud nebyly zpracovány procesem OCR a jsou vystaveny jen jako obrázek. Po vepsání kteréhokoli slova s výjimkou slov vyskytujících se v bibliografickém popisu dokumentu proto systém ohlásí „Nalezeno 0 záznamů“. To byl v loňském roce případ monografií a novin vystavených na serveru Krameria Divadelního ústavu v Praze a Vysoké školy ekonomické. Ale ani u již zmíněných novin *Bohemia* se na konci roku 2011 na serveru Národní knihovny ČR nedalo plnotextově hledat ve všech ročnících. Rok 1883 a 1885 byl prohledatelný, rok 1884 nikoli. Přitom roky 1883 až 1885 byly tištěny stejným typem fraktury. Nemožnost vyhledávat slova v *Krameriusových císařských královských vlasteneckých novinách* z let 1719 až 1727 lze přičíst patrně na vrub tehdy užívaným fontům, které zatím OCR nezvládá.

I když systém zobrazí část textu s vyznačeným slovem, v případě práce s Krameriem mimo síť knihovny se po poklepu myši na příslušný odkaz nezobrazí vždy text stránky, ale občas upozornění na zákon č. 121/2000 Sb. (autorský zákon). Ten říká, že volně zpřístup-

ňovat lze jen díla autorů, od jejichž smrti uplynulo 70 let. České knihovny si stanovují rozdílné limity pro veřejný přístup. Národní knihovna ČR v roce 2011 posunula linii pro jednotlivá vydání periodik do roku 1890 a monografií do roku 1880, Mendelova univerzita umožňuje studovat z domova i monografie vydané před rokem 1920. Moravská zemská knihovna se inspirovala Rakouskou národní knihovnou. Je vstřícnější vůči badatelům a zpřístupňuje ročníky novin a časopisů vydané před rokem 1940.

Pokud badatel narazí na takto chráněná díla, nezbyvá mu, než si poznamenat názvy knih a periodik včetně příslušných stránek a zbytek práce dokončit na počítači v knihovně.

Doufejme, že připravovaná novela autorského zákona nebude vůči možnostem, které nabízí systém Kramerius, macešská a umožní, aby práce s tak mimořádným systémem přinášela badatelům jen radost. V budoucnu by totiž jeho prostřednictvím měly být zpřístupněny další miliony stran zdigitalizovaných dokumentů v rámci projektu Národní digitální knihovny a krajských digitalizačních projektů.

ALEŠ BROŽEK brozek@svkul.cz

2.

Rekordní knižní produkce i v ekonomické krizi

Bilance vydávání knih v ČR za rok 2011

TIŠTĚNÉ KNIHY

Mnoho skutečností – především probíhající ekonomická krize a také zneklidnění z dalšího chystaného zvýšení DPH na knihy – nasvědčovalo na začátku roku 2011 tomu, že knižní produkce u nás bude minimálně stagnovat. Souhrnná reálná čísla za uplynulý rok však znemají tak trochu šok. Bylo dosaženo rekordu v počtu vydaných titulů. Nikoli však pouze o procenta v rámci statistické

chyby či výkyvu, nýbrž razantně o více než 11 %! Když se k tomu přičtou ještě údaje o významně se probouzejícím trhu s elektronickými knihami (viz Čtenář, roč. 64, 2012, č. 3, s. 90–93), je výslednicí konstatování, že rok 2011 lze z hlediska knižního trhu považovat v České republice za úspěšný. I navzdory všem steskům vydavatelů, distributorů a prodejců knih. Druhou stranu mince tohoto vývoje představují průměrné náklady vydávaných knih a ziskovost všech článků řetězce knižního trhu.

ODKAZY:

- Čeští badatelé ocení, že ANNO již digitalizovalo několik moravik a bohemik, např. olomoucký *Mährisches Tagblatt* z let 1880–1898, brněnský *Brünner Hebammen-Zeitung* z let 1908–1918, pražský *Čech* z let 1904–1915, *Die Epoche* z let 1878–1880, Prager *Tagblatt* z let 1877–1938, plzeňský *Pilsner Tagblatt* z roku 1900–1918 a další.
- V přednášce proslouvené na 12. konferenci Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2011 (www.skipcr.cz/dokumenty/akm-2011/Brozek.pdf) jsem ukázal, že podoba „pra-por“ se v pražském Krameriovi objevila při prohledání periodik 5330krát, což není zanedbatelný počet!

Nečekaný vývoj

Kdybyste na začátku roku 2011 chtěli ode mě nebo kohokoli jiného, kdo sleduje vývoj českého knižního trhu v delším časovém rozpětí, prognózu o vydávání knih v Česku, dal bych téměř ruku do ohně, že bude pokračovat trend posledních několika roků. Očekával jsem další, byť nevelký pokles počtu vydaných titulů neperiodických publikací. V lepším případě jeho stagnaci. Podporovaly to i obavy z dalšího plánovaného navýšení DPH, kterou jsou u nás knihy zatíženy. V rámci Evropy i v celosvětovém měřítku se tak postupně dostáváme na úroveň zemí s nejvyšším zdaněním tištěných knih. Této skutečnosti si již povšimli i v zahraničí (viz třetí část příspěvku, který vyjde v květnovém čísle *Čtenáře*).

V této souvislosti je ale zajímavé, že standardní DPH na e-knihy u nás zatím nikoho příliš nedráždí, i když se v zásadě jedná o stejnou kategorii kulturního produktu, pouze v jiné formě... Zdaleka už totiž neplatí ani v Evropě, že zde e-knihy nepodléhají snížené sazbě DPH. Podle aktualizovaného seznamu Mezinárodního sdružení nakladatelů (IPA) [3.] z roku 2011 jsem takových zemí napočítal hned 15 (z toho 10 ze zemí EU), což je výrazný nárůst oproti jejich předchozímu přehledu. (Podrobnosti budou uvedeny rovněž v květnovém čísle.)

Řada knihkupeců, nakladatelů a obchodníků s knihami na skutečnost snižování počtu vydávaných titulů knih v posledních letech pohlížela s realistickým uspokojením, že se situace konečně dostává do normálu, protože náš knižní trh není schopný takové množství knižní produkce vstřebat, a to i navzdory faktu, že se z celkového počtu vydaných titulů dostává na knihkupecké pulty i do běžného prodeje včetně internetu odhadem pouze polovina produkce. Zbytek tvoří tzv. šedá literatura, skripta a jiné účelové tiskoviny.

Rok se s rokem sešel a všechno je postaveno na hlavu. Dvojciferný procentuální nárůst počtu vydaných titulů tištěných knih znamená nejen rekord, ale toto tempo nárůstu je srovnatelné pouze s počátkem 90. let minulého století. To ovšem byla zcela odlišná situace, doslova revoluční doba, kdy vydavatelé doháněli mnohé z toho, co zde téměř 40 let nesmělo vycházet. Když k tomu ještě připočteme nástup elektro-

nických knih, lze s určitou nadsázkou tvrdit, že zřejmě i u nás dochází k překračování dalšího Rubikonu. Číslo hovoří jednoznačně a celosvětové trendy neznají hranic.

Produkce tištěných knih

Po dvouletém období poklesu vydaných titulů tištěných knih došlo tedy v roce 2011 v České republice naopak k jejich výraznému nárůstu. Celkem jich vyšlo 18 985 [viz TABULKA I], což je oproti roku 2010 o 1931 titulů více. Vzhledem k přetrvávajícímu nedostatku přesných údajů od kompletní české nakladatelské špičky [viz TABULKA III] lze pouze odhadovat, nakolik s tím souvisel i nárůst celkového objemu prodeje knižní produkce. Je možné i spekulovat, že za nárůstem počtu titulů je zejména snižování průměrných nákladů na úkor bestsellerů.

TABULKA I
Přehled o počtu vydaných titulů knih
v ČR za roky 2007–2011

2007	18 029
2008	18 520
2009	17 598
2010	17 054
2011	18 985

zdroj: Národní knihovna ČR

Na české knižní produkci roku 2011 se podílelo celkem 1982 vydavatelů, kteří uvedli na trh alespoň jeden titul. To je zhruba srovnatelné s předchozím rokem, kdy jejich počet představoval 1925 subjektů. Významnou roli hráli opět nakladatelé z hlavního města ČR. Reálný počet aktivních nakladatelů bude nejspíš opět o několik set vyšší podobně jako v předchozích letech. Vyšlo totiž i 1994 knižních titulů, které nebyly označeny identifikátory ISBN, a tak jim byly v Národní knihovně ČR přiděleny identifikátory náhradní (978-80-254 a 978-80-260). Absolutní počet i podíl knih bez čísla ISBN se v roce 2011 o něco snížil – absolutně o 467 titulů a jejich podíl na celkové titulové produkci klesl na 10,5 %; v roce 2010 tento podíl přesáhl 11 %! Ovšem i tak je objem knižních titulů vydávaných v ČR bez identifikátoru ISBN stále vysoký.

Vydávání knih je v Česku v porovnání s některými jinými státy EU stále výrazně rozloženo mezi relativně velký počet vydavatelských

subjektů. Ale i zde postupně dochází ke koncentraci. Celkem 21 privátních vydavatelských domů [viz TABULKA II] plus 16 vydavatelů vysokých škol a státních institucí [viz TABULKA IV] připravilo na knižní trh více než stovku nových titulů. Tato necelá čtyřicítka největších vydavatelů knih podle počtu titulů tak v roce 2011 vydala téměř 40 % celkové české knižní produkce (celkem 7443, z toho 4705 privátní vydavatelé a 2738 vydavatelé vysokých škol a státních institucí).

Zhruba dalších téměř 160 vydavatelů (privátních i vysokých škol a státních institucí) můžeme považovat také za velké: téměř čtyřicítka z nich se mohla vykázat produkcí v rozmezí 50 až 99 vydaných titulů a takřka 120 připravilo 20 až 49 titulů. Přibližně 170 vydavatelů v roce 2011 vydalo 10 až 19 neperiodických publikací. I z toho je patrné, že přibližně 400 vydavatelství subjektů v ČR se podílí na rozhodujícím objemu naší knižní produkce. Zbývající většina patří pouze k malým nebo příležitostným vydavatelům. Bez ohledu na to si však Česká republika stále v poměru k počtu obyvatel drží postavení mezi špičkou zemí, jež se mohou vykázat velkou knižní produkcí, a to i ve srovnání s podobně vyspělými zeměmi a početnějšími národy, jakými jsou např. Polsko nebo Španělsko (bez poboček v zemích Latinské Ameriky).

Privátní vydavatelé

V následující tabulce jsou s výjimkou vydavatelství Academia uvedeni největší privátní vydavatelé v ČR podle počtu vydaných titulů neperiodických publikací v minulém roce. Ty největší a nejvýznamnější subjekty si zhruba drží své pozice v objemu připravené knižní produkce. Zvláště výrazná je expanze vydavatelství skupiny Albatros Media a. s., i když samotné vydavatelství Albatros se mohlo i v předchozích letech pochlubit velkým počtem titulů. Tentokrát je produkce celé vydavatelství skupiny Albatros Media uvedena souhrnně, podobně je tomu v případě Euromedia Group, k. s. K nejvýraznějšímu nárůstu nových značek a jejich začleňování pod křídla Albatros Media došlo zvláště v období 2010–2011. Vydavatelství XYZ bylo do této skupiny začleněno teprve od října 2011, a tak ještě výrazněji neovlivnilo celkový objem

produkce tohoto subjektu. Nejnovější „přírůstek“, značky Bizbooks a Edika, se projeví až ve vydavatelské bilanci Albatros Media za letošní rok. Jeho ambice jsou však velké, protože firma nejnověji oznámila i své aktivity v oblasti filmu [2.]. Zdá se, že se v českém vydavatelství prostředí objevila pořádná velká štika.

TABULKA II

Největší producenti knih na území ČR podle počtu vydaných titulů v roce 2011 (bez vydavatelů vysokých škol, univerzit a ústředních státních institucí)

1.	Albatros Media, Praha ¹	760
2.	Euromedia Group, Praha ²	481
3.	Grada Publishing, Praha	401
4.	Moravská Bastei MOBA, Brno	378
5.	Egmont ČR, Praha	267
6.	Václav Svojtka & Co, Praha	227
7.	BB art, Praha	212
8.	Tribun EU, Brno	195
9.	Fragment, Havlíčkův Brod/Praha	188
10.	Mladá fronta, Praha	185
11.	Portál, Praha	163
12.	Triton, Praha	142
13.	Rebo Production CZ, Čestlice/Průhonice	138
14.–15.	Levné knihy, Praha	137
14.–15.	Nová forma, České Budějovice ³	137
16.	Slovart, Praha	131
17.	Wolters Kluwer ČR, Praha	126
18.	XYZ, Praha ⁴	119
19.	Academia, Praha	109
20.	Alpress, Frýdek-Místek	105
21.	Alfa-Omega, Dobruška	104

zdroj: Národní knihovna ČR a Národní agentura ISBN

Poznámka: Do tabulky jsou zařazeny všechny subjekty s produkcí neperiodických publikací, jejichž počet v roce 2011 přesáhl 100 nově vydaných, tj. bez reedice a dalších vydání již dříve vyšlých titulů.

ODKAZY v tabulce:

- 1 Produkce Albatros Media a. s. je uvedena souhrnně. Jednotlivé značky vykazují za uplynulý rok následující bilanci: Albatros 183 titulů / CoBoo 58 / Motto 63 / Plus 41 / Computer Press 382 / XYZ (od října, resp. listopadu 2011) 33. Podle vlastní evidence vydali v tomto roce 870 titulů v češtině, 38 ve slovenštině a 39 v jiných jazycích.
- 2 Produkce Euromedia Group, k. s. je uvedena souhrnně. Jednotlivé značky vykazují za uplynulý rok následující bilanci: Euromedia Group 9 titulů / Knižní klub 275 / Ikar 154 / Odeon 43. Podle vlastní evidence vydali v tomto roce 397 titulů novinek.
- 3 Vydavatelství drobných publikací připravuje a tiskne je ale také na zakázku jiným soukromým vydavatelům. Byly však zaregistrovány případy, že i tyto tisky považovalo za své, tj. omylem se uvedlo jako vydavatel. Produkce tohoto vydavatele v roce 2010 činila 60 titulů.
- 4 Produkce za období leden–říjen 2011. Za celý rok nakladatelství pod značkou XYZ vydalo 152 knižních titulů.

Nejvyšším nárůstem produkce za uplynulý rok se tak vedle skupiny Albatros Media (ovšem to je dáno především získáním jednotlivých značek; produkce samotné značky Albatros zůstala loni zhruba na úrovni roku 2010) mohou pochlubit Triton (v roce 2010 vydal 68 titulů), Nová forma (60) nebo Alfa-Omega (6). Chtěl bych upozornit na systematickou práci vydavatelství Svojtka & Co, které v posledních letech každým rokem pravidelně o něco navyšuje svoji titulovou produkci, a tak už patří stabilně k desítkce největších producentů neperiodických publikací v ČR.

Nejvýraznější pokles v roce 2011 ve srovnání s rokem předchozím z těch vydavatelů, kteří

jsou zařazeni v TABULCE II, je zaznamenán u Tribunu EU (v roce 2010 vydal 280 titulů), Rebo Productions CZ (179) nebo Fragmentu (221). Ovšem to v zásadě nepředstavuje žádnou stagnaci nebo nějaké problémy, ale např. existenci dříve vydaných „silných“ titulů, které se kvůli zájmu čtenářů pouze dotiskují, a tak není bezpodmínečně nezbytné uvádět na knižní trh více nových. Jinak lze hovořit u naší nakladatelské špičky v roce 2011 v zásadě o statu quo.

Obvykle na tomto místě uvádím poznámku o přetrvávající skutečnosti, že stále nejsou k dispozici kvantitativní ukazatele o činnosti našich nakladatelů, takže není možné porovnávat, jaký mají jednotlivé vydavatelské subjekty reálný

TABULKA III
Některé ukazatele o činnosti části největších privátních producentů knih v ČR podle počtu vydaných titulů v roce 2011

A – celkový roční obrát za prodej knih (v mil. Kč)
B – dosažený zisk
C – celkový náklad (počet výtisků) vydaných tištěných knižních titulů
D – tři vydané tituly o největším nákladu

Vydavatelství	A	B	C	D
Albatros Media	více než 350	desítky mil. před investicemi	nezveřejňují	<i>Deník malého posera</i> (CooBoo) <i>Velká žena z východu</i> (Motto) <i>Daňové zákony</i> (CPress) výši nákladu nezveřejňují
BB art	nezveřejňují	nezveřejňují	nezveřejňují	nezveřejňují
Fragment	120		1 862 339	Z. Svěrák: <i>Nové povídky</i> /75 000/ <i>Anglo-český a česko-anglický slovník</i> /20 840/ <i>Klasické české skládačky pro děti</i> /14 270/
Euromedia Group	543 680 ¹	nezveřejňují	nezveřejňují	F. Forsyth: <i>Kobra</i> /35 000/ D. & F. Francis: <i>Křížová palba</i> /33 600/ <i>Prostřeno! od Aše po Jablunkov</i> /31 700/
Grada Publishing	nezveřejňují	nezveřejňují	nezveřejňují	nezveřejňují
Levné knihy	38,3 ²		817 364	<i>Krása nesmírná</i> /8800/ <i>Písmo svaté</i> /8781/ V. Vrabec: <i>Velká kuchařka</i> /5063/ K. Čapek: <i>Sebrané spisy</i> /8000 vč. 2010/
/Československý spisovatel/ ³	20,4		252 725	
MOBA	nezveřejňují	nezveřejňují	nezveřejňují	nezveřejňují
Mladá fronta	nezveřejňují	nezveřejňují	nezveřejňují	<i>Jídlo jako životní styl</i> /více než 40 000/ <i>Špaček v porcelánu</i> <i>Vrtáčka 3</i>
Portál	cca 53 ⁴		353 530	neuvádějí

-
-
- **ODKAZY v tabulce:**
- **1** Tržby za prodej a distribuci titulů jiných nakladatelů (v mil. Kč): 614 418. Celkové tržby firmy za prodej zboží: 1 158 098 mil. Kč.
- **2** Průměrné ceny knih jsou výrazně nižší, než má konkurence. Prodají proto více jednotlivých výtisků knih.
- Celkový obrát firmy včetně neknížního sortimentu činil 500 mil. Kč.
- **3** Součástí firmy Levné knihy; vydavatelství vydalo v roce 2011 celkem 54 titulů.
- **4** S prodejem titulů ostatních vydavatelů: 81 mil. Kč.

podíl na českém knižním trhu, jakého dosahují zisku, jaký je celkový objem jejich produkce apod.

Namlsán a podnícen rozhovorem s ředitelem a spolumajitelem Albatros Media Michalem Krejčím, v současnosti šéfem největší vydavatelské skupiny v České republice, který některá čísla uváděl [1.], jsem oslovil 10 vydavatelů (včetně Albatros Media) s prosbou o ověření a rozšíření údajů z TABULKY II a o poskytnutí některých dalších informací. Jednalo se o celkový obrát firmy za prodej knih, o dosažený zisk, celkový náklad všech vydaných titulů a uvedení tří, které měly největší náklad, event. prodej v roce 2011. Byly osloveny firmy, které se v posledních letech stabilně objevují v tabulce největších vydavatelů neperiodických publikací u nás podle počtu vydaných titulů knih.

Údaje od těch, kteří zareagovali, jsou uvedeny v TABULCE III. Reakci zástupce jednoho z oslovených nakladatelství jsem už citoval v minulé části, ale pro její nezanedbatelnou vypovídací hodnotu si ji dovoluji ocitovat znovu: „*Ale bohužel je v knižním oboru nastavena běžná praxe tak, že se žádné údaje neuvádějí a pokud ano, tak často bývají smyšlené a zavádějící.*“ Výsledek raději nekomentuji, ale chci na tomto místě vyzdvihnout ty, kteří informace ochotně poskytl, a vyslovit jim za to uznání a poděkování. Možná jsou to „první vlaštovky“, které svým příkladem přitáhnou další, až budu bilancovat výsledky knižní produkce za rok 2012.

Vydavatelé vysokých škol, univerzit a ústředních státních institucí

Výše nákladů knižní produkce vydavatelů univerzit a vysokých škol a vydavatelských útvarů ústředních státních orgánů, která je přednostně určena pro potřeby daných škol a jejich studentů a také státních institucí a odborníky a specialisty, je samozřejmě nesrovnatelná s výší nákladů privátních vydavatelů. Mnohé z těchto titulů také patří do mimotržní produkce, již zmiňované tzv. šedé literatury, což jsou právě různé publikace státních orgánů, statistiky a metodické příručky a jiné účelové publikace.

TABULKA IV
Největší producenti knih na území ČR podle počtu vydaných titulů v roce 2011 (pouze vydavatelé vysokých škol, univerzit a ústředních státních institucí)

1.	Vydavatelství Univerzity Palackého, Olomouc	295
2.	Masarykova univerzita, Brno	282
3.	Vydavatelství ČVUT, Praha	258
4.	VŠ báňská – Technická univerzita, Ostrava	234
5.	Česká zemědělská univerzita, Praha	224
6.	Karolinum, Praha	190
7.	Vysoké učení technické, Brno	168
8.	Ostravská univerzita, Ostrava	152
9.	Univerzita Tomáše Bati, Zlín	138
10.	Technická univerzita, Liberec	136
11.	Oeconomica – VŠE, Praha	126
12.	Západočeská univerzita, Plzeň	112
13.	Univerzita Pardubice	109
14.	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno	108
15.	Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem	105
16.	Ústav zdravotnických informací a statistiky, Praha	101

zdroj: Národní knihovna ČR a Národní agentura ISBN
Poznámka: Do tabulky jsou zařazeny všechny subjekty s produkcí neperiodických publikací, jejichž počet v roce 2011 přesáhl 100 nově vydaných, tj. bez reedic a dalších vydání již dříve vyšlých titulů.

I v případě vydavatelů vysokých škol, univerzit a ústředních státních institucí lze v roce 2011 hovořit o setrvalém stavu. Jejich ediční plány se řídí především potřebami daných škol, fakult a kateder. Tentokrát představuje výraznou výjimku Ústav zdravotnických informací a statistiky, jehož několikanásobný nárůst titulové produkce v loňském roce (v roce 2010 vydal pouze 17 publikací) zřejmě souvisí s publikováním výsledků posledního sčítání obyvatel.

Registrovaní nakladatelé

K 31. 12. 2011 bylo v ČR registrováno celkem 5167 vydavatelů knih [viz TABULKA V]; podle mezinárodní metodiky systému ISBN se žádný z evidovaných vydavatelských subjektů nevyřazuje, a tak jsou mezi nimi jak vydavatelské domy aktivní, tak již zaniklé nebo subjekty aktivní vydavatelskou činností v současnosti neprovádějící. Tento údaj však hodnověrně vypovídá o vydavatelských aktivitách v České republice po listopadu 1989. Podle odhadu Národní agentury ISBN, souvisejícího s neustálou aktualizací jejích evidenčních databází, je zhruba polovina registrovaných vydavatelských subjektů aktivních. V roce 2011 svou činnost ukončilo

TABULKA V

Počet registrovaných nakladatelů v ČR
za roky 2007–2011 (k 31. prosinci daného roku)

Rok	Vydavatelé
2007	4 073
2008	4 344
2009	4 583
2010	4 875
2011	5 167

zdroj: Národní agentura ISBN

přibližně 100 vydavatelů neperiodických publikací (od listopadu 1989 již přibližně 2500), tj. oficiálně to oznámili, a nově se zaregistrovalo 292 vydavatelských subjektů.

- **POUŽITÉ PRAMENY:**
•• [1.] JÚZLOVÁ, Petra: **Albatros? Nejlepší obchod mé kariéry.** Rozhovor s M. Krejčím.
•• Lidové noviny, 20. 1. 2012, s. 14.
•• [2.] JÚZLOVÁ, Petra: **Albatros začne natáčet filmy.**
•• Lidové noviny, 20. 1. 2012, s. 13.
•• [3.] **VAT/GST/Sales Tax Rate: Global survey on books & electronic publications.**
•• Update 2011.

JAROSLAV CÍSAŘ ✉ jaroslav.cisar@mlp.cz

Dokončení v příštím čísle: **Struktura knižní produkce a překlady** ←

Náročná, ale povedená rekonstrukce knihovny v Plané nad Lužnicí

Knihovna v Plané nad Lužnicí byla založena v roce 1923 a od roku 1977 je knihovnou profesionální. Sídli na několika místech v obci a v roce 1997 našla útočiště v nové budově radnice, spolu s poštou, spořitelnou, knihkupectvím a obřadní síní. Do prostor ve druhém patře se zkosenými stěnami pod střešou se však nevešla celá, takže pro dětské oddělení jsme dočasně využili nabídnuté prostory v základní škole. Následujících 14 let zajišťovaly dvě knihovny (celkem 1,5 úvazku) provoz ve dvou odděleních tak, že dva dny v týdnu půjčovaly ve škole a dva dny v oddělení pro dospělé. Při poměrně velkém množství knihovnických aktivit to bylo celkem náročné, proto jsme přivítali, když starosta a poté i radní města po komunálních volbách vyslyšeli naše dlouhodobé stesky a situaci knihovny začali radikálně řešit. Z uvažovaných možností byla vybrána ta nejméně náročná (jak jsme si tehdy mnozí mysleli...) – knihovně bude poskytnuta i druhá polovina patra, tzn. prostory, kde dosud byly tři kanceláře (ekonomka MěÚ a technické služby města) a služební byt správcové (1+1). Probourají se příčky, něco se dozdí a bude hotovo. Paní správcové byl nabídnut odpovídající byt v nedaleké bytovce, technické služby se přestěhovaly do zadního traktu domu s pečovatelskou služ-



bou a ekonomka se měla přesunout po rekonstrukci do nové kanceláře, upravené z jedné místnosti bývalého bytu.

Knihovna tak získala plochu ve tvaru písmene „U“, přičemž oddělení pro dospělé čtenáře zůstalo víceméně v původní podobě. Až na to, že kvůli přísnějším protipožárním pravidlům musely být vybourány další dveře v obvodové zdi domu, vedoucí na únikové venkovní schodiště, a kvůli vzduchotechnice se bouralo a vrtalo i tam, kde jsme to původně neplánovali. To jsme ještě netušili, co nás čeká v druhé půli – kam se koplo, vyvstal problém, dráty a kabely podivného původu visely na nejnemožnějších místech, na zedníky málem spadla část stropu, který nebyl zabezpečen tak, jak měl, kvůli ne-

očekávaným překvapením po probourání té či oné příčky se musely nové příčky „za pochodu“ posouvat o kousek dál atp. Tou dobou se nám ovšem již zhotovoval nábytek na míru pro nové dětské oddělení. Firma Interiéry Toman z Brna si zaslouží velkou poklonu za trpělivost, solidnost a spolehlivost. Zatímco regály byly zadány podle proměřené plochy, při montáži to pak kvůli několika posunům nevycházelo. Pan Toman s kolegy se ovšem nenechal vyvést z míry a společnými silami jsme na místě vymysleli, jak vše poskládat, aby to bylo funkční a pěkné. Kdyby se všemi zúčastněnými byla domluva stejná, s radostí by člověk rekonstrukci podstupoval, ale bohužel tomu tak není. Každý, kdo rekonstrukci zažil, mi jistě potvrdí, že při ní část nervů ztratil, zbytek nervové soustavy zocelil, vytrénoval se v kreativitu a asertivním jednání, nejednu noc probděl úvahami o věcech příštích a občas propadal porážecím náladám... Pokud však tohle překonáte, výsledek vám vše vynahradí. Alespoň u nás to platí sto procentně. Určitě je to i tím, že jsme měli velkou podporu v osobě starosty ing. Jiřího Šimánka a rady města. Není jednoduché sledovat (a pro ekonoma, kterým pan starosta je, zvlášť!), jak náklady rostou, až se dostanou oproti předpokládané částce na dvojnásobek! A ještě uklidňovat vystresované knihovnice, že je to v pořádku a že to zvládneme ☺.

Recesní tečkou za rekonstrukcí byla akce nazvaná *Knihovnická stonožka*. Žáci školy přestěhovali během asi dvou hodin veškerou beletrii z dětského oddělení do nových prostor, naučnou literaturu pak během suplování odnášeli osmáci. Metodicky z tábořské knihovny následující dopoledne knihy na regálech srovnaly po knihovnicku a knihovna v novém mohla začít fungovat. Podtrženo a sečteno: 7. září 2011 jsme knihovnu zavřeli, omezeně jsme půjčovali v dětském oddělení ve škole a 11. října 2011 jsme staronové prostory opět otevřeli. Vzápětí zde našlo útočiště pro pravidelná setkání zdejší mateřské centrum – patří jim každé pondělní dopoledne, kdy má knihovna pro veřejnost zavřeno. Maminkám i dětem se tu velmi líbí, řada z nich už je zapsaná do knihovny. Pondělní dopoledne jsou vyhrazena zkouškám zdejšího loutkového Divadélka Na nitce, které od otevření knihovny odehrálo již několik předsta-

vení, jedno z nich spojené i s hojně navštívenou mikulášskou nadílkou. Postupně jsme pozvali všechny třídy mateřské i základní školy, návštěva byla vždy spojena s besedou, soutěží či tvořením a ve spolupráci s nimi dále pokračujeme.



Závěrem můžeme konstatovat, že rekonstrukce byla jednoznačně přínosem. Knihovna je pohromadě a přitom opticky rozdělená, oddělení pro děti a oddělení pro dospělé tvoří delší části výše zmíněného písmene U, spojovací oblouček tvoří centrální výpůjční pult se zázemím pro knihovnice. Na místě dřívějšího výpůjčního pultu vznikla čítárna časopisů a prostor dětského oddělení je dostatečně velký pro pořádání nejrůznějších akcí. Bezbariérový přístup vyhovuje nejen maminkám s kočárky, ale je výhodou všeobecně. Čtenáři si pochvalují i zákoutí s možností pohodlně se usadit v křesle a číst si. Díky grantu VISK 3 jsme mohli také obměnit počítače jak na výpůjčním pultu, tak pro veřejnost.

Do statistického výkazu jsme vyplnili čerstvě změřenou plochu – 266 m čtverečních.

Více informací o naší knihovně najdete na www.knihovnaplananl.estranky.cz.

Název projektu (stavební akce):

Rekonstrukce městské knihovny

- Popis projektu: Sloučení oddělení knihovny dosud sídlících na dvou místech
- Architekt, projektant: Stavebně ekonomická kancelář Milan Holý – ing. Daniela Holá, Planá n. L.
- Dodavatel, zhotovitel: Hora s. r. o., Tábor
- Náklady na stavbu, způsob financování: 1,5 mil., vlastní zdroje města
- Zahájení stavby – dokončení stavby: září–říjen 2011

VÁCLAVA VYHNALOVÁ ✉ knihovna@plananl.cz

Digitalizace a digitální archiv Státního oblastního archivu v Třeboni

Rozvoj moderních informačních technologií se v posledních několika letech dotkl i zdánlivě odlehklých veřejných institucí, mezi které patří v širokém slova smyslu také archivy. Kulturní bohatství v nich uložené přitahuje stále větší počet badatelů, přičemž největší zájem projevuji o genealogické prameny, jimž bezesporu dominují archivované knihy narozených, oddaných a zemřelých, označované častěji jednoduchým termínem *matriky*. Aby byly archivy deponující nejen matriční sbírky, ale i ostatní často studované archivní materiály, schopny uspokojit vzrůstající nároky badatelské veřejnosti, nezbyvá jim, než umožnit studium archiválií v digitální formě.

Na podzim roku 2007 proto spustil Státní oblastní archiv v Třeboni vlastní *digitální archiv*, v České republice tehdy ojedinělou internetovou aplikaci, která si postupně získala mimořádnou oblibu, o čemž dnes svědčí téměř šest tisíc registrovaných uživatelů a průměrně tisíc každodenních přístupů. Pomineme-li nákup datového úložiště, funguje dosud treboňská „virtuální badatelna“ od svého spuštění bez jakýchkoli zvláštních finančních dotací či grantových prostředků.

Podíváme-li se detailněji na důvody, které v Třeboni vedly k zahájení digitalizačních prací, musíme zmínit tři. Zaprvé šlo o nedostatečnou kapacitu genealogické studovny. Jak již bylo naznačeno výše, zájem o studium rodopisu mnohonásobně převyšoval možnosti badatelný, v níž bylo pro tento účel vyhrazeno osm míst. Prostorová situace neumožňovala přesunout studovnu do jiné části zámku, a tak byl archiv nucen přijímat rezervace míst v genealogické badatelně v termínech stanovených pro celé jedno pololetí. Tato nepříjemná praxe však s postupující digitalizací zanikla a dnes přijíždí do Treboně už jen několik málo rodopisců, kteří nejsou příliš zdatní v práci s inter-

netem, případně ti, kteří místo počítače preferují čtečky mikrofilmů. V lednu 2011 byla proto původní genealogická studovna uzavřena a celému okruhu badatelů nyní postačuje pouze jedna studovna.

Druhým podnětem k vytvoření digitálního archivu byla snaha zmenšit agendu spočívající ve vyřizování velkého množství žádostí o zpracování rodopisné rešerše. Postupně se skutečně počet genealogických žádostí zásadně zmenšil, na druhou stranu ale vznikla agenda spojená se zodpovídáním četných dotazů k obsahu a fungování „virtuální studovny“. Nicméně i přesto získali archiváři více času na ostatní profesní úkoly, byť někteří musí významnou část svého pracovního úsilí věnovat právě digitálnímu archivu.

Jako třetí, patrně nejzásadnější, důvod pro digitalizaci musíme uvést ochranu archivního dědictví pro příští generace, neboť existence on-line archivu umožňuje úplně vyloučit poškození či dokonce odcizení archiválie badatelem.

Již zaznělo, že cílem SOA v Třeboni je zpřístupnit zvláště ty archivní fondy, které jsou badatelské veřejnosti nejčastěji předkládány ke studiu. Fond *Sbírka matrik Jihočeského kraje*, čítající přibližně šest a půl tisíce knih, téměř tři tisíce soupisů poddaných a více než dva tisíce obecních a školních kronik tvoří nyní obsahové jádro digitálního archivu. Společně s dalšími zpřístupněnými materiály sahá počet zveřejněných snímků ke dvěma milionům. Ostatně mnohá statistická data může zhlédnout každý registrovaný uživatel treboňského digitálního archivu v sekci *Informace a statistiky*, proto jistě nemá smysl zde uvádět další takové údaje.

Zmiňme se spíše ve zkratce o vlastním procesu vytváření a fungování digitálního archivu. Zvládnutí velkých digitalizačních projektů pouze vlastními silami by bylo zřejmě nereálné, případně by trvalo velmi dlouhou dobu. V duchu tohoto závěru přijal archiv v roce 2007 po předchozích jednáních nabídku Genealogické

společnosti z Utahu (*The Genealogical Society of Utah*) na digitalizaci jihočeských matričních knih. Na základě uzavřené smlouvy se americká strana zavázala pořídit na vlastní náklady elektronické kopie jednotlivých matrik, které archivu postupně předá, ovšem za podmínky, že je bude mít k dispozici i pro svou vlastní potřebu. Na podzim téhož roku dorazil do Treboně Roland Wanger, zaměstnanec Genealogické společnosti, a postupně začal pracovat na digitalizaci matrik. Od té doby získával archiv v pravidelných, zpravidla čtrnáctidenních intervalech externí disk se zhotovenými kopiemi matričních knih, které se posléze nahrály do datového úložiště a zpřístupnily on-line. Tato technická část byla již plně v rukou Ing. Martina Hankovce, hlavního ICT správce SOA a autora technického řešení digitálního archivu. Veškerá činnost spojená s obsahovou stránkou digitalizace (příprava a popis materiálu k digitalizaci, korektury, vytváření rejstříků a databází, zodpovídání dotazů apod.) zůstává ve většině případů na bedrech oddělení pro zpřístupňování a evidenci NAD úzce spolupracujícího s oddělením ICT a digitalizace.

Pro on-line prohlížení snímků byl zvolen prohlížeč Zoomify. Oproti původnímu formátu snímků Zoomify se ale vnitřně používá formát upravený a dále optimalizovaný, založený na projektu *mhtf*. Tento formát umožňuje lepší kompresi, snižuje nároky na datové úložiště a umožňuje snížit zátěž serveru při zvýšení rychlosti zobrazování snímků přes internet. Databáze obsahující příslušné informace a data jsou psané na míru tomuto projektu a jsou průběžně rozšiřovány a doplňovány, přičemž dochází i k jejich dalším optimalizacím. Celý projekt se soustřeďuje na co nejvyšší uživatelskou přívětivost a přístupnost, což mimo jiné dokládá i lokalizace rozhraní do anglického a německého jazyka.

Zpřístupnění celé sbírky jihočeských matričních knih dokončil SOA na konci září roku 2010. Kromě digitalizace matrik se však dohodl s americkou institucí také na zpřístupnění ostatních významných archivních pramenů. Fotografování soupisů poddaných (uložených ve velkostatkových fondech v Třeboni, Jindřichově Hradci a Českém Krumlově a ve fondech archivů měst deponovaných v jihočeských okres-

ních archivech) a sčítacích operátů z let 1850 až 1921 by mělo vyplnit léta 2011–2012. Po nezbytných testovacích a ladících fázích mohou badatelé již od června 2011 studovat podstatnou část zmíněných soupisů.

V současné době zástupci Genealogické společnosti předběžně přislíbili účast také na digitalizaci urbářů a pozemkových knih, přičemž jejich zveřejňování v digitálním archivu by, na základě hrubých odhadů, mohlo začít v období 2014–2015.

Vlastními silami, lépe řečeno prací vybraných informatiků, provádí treboňský archiv digitalizaci obecních a školních kronik. Tento typ pramenů deponují jednotlivé jihočeské okresní archivy, které je postupně dodávají na digitalizační linku do Treboně.

Všechny výše zmíněné archivní soubory jsou svým charakterem významné zvláště pro rodopis a regionální historii. Ovšem digitální archiv může sloužit studijním potřebám i ryze odborné části veřejnosti, neboť od září 2010 započal zpřístupňovat fond *Historica Treboň*, který je, jak známo, svým obsahem naprosto unikátní. Všechny archiválie této sbírky jsou snímány ve vysokém rozlišení, se samostatnými záběry pečeti a za pomoci *colorcheckeru* v nejlepších možných barvách. S ohledem na dobré průběžné výsledky lze očekávat dokončení digitalizace treboňských *historik* v letošním roce.

Odborná veřejnost v širším slova smyslu jistě ocení i zveřejnění kompletní řady periodika *Archivum Trebonense*. Celkem jedenáct sborníků bylo umístěno do digitálního archivu v září 2010 a v červenci 2011 přibyl aktuální dvanáctý sborník.

Vedle jednotlivin a menších souborů archiválií, které slouží spíše jako zkušební podklady pro další digitalizaci, obsahuje digitální archiv i užitečné databáze. Veřejnosti se tímto nabízí vyhledávání mimo jiné v archivních fondech, pomůckách, knihovních fondech jihočeských archivů a zejména v zeměpisném rejstříku. Právě ten tvoří pomyslnou páteř pro orientaci v digitalizovaných pramenech, neboť vychází z lokalit v nich uváděných. Dochází tak k neustálému propojování a doplňování relevantních informací a badatel získává mnohem snazší přístup k vzájemně souvisejícím údajům. Současně se do digitálního archivu po-

stupně doplňují archivní pomůcky v digitální podobě, což umožňuje získat podrobnější představu o obsahu fondu.

Velkolepě pojatým projektem stále zůstává elektronický matriční rejstřík. Nyní jsou v digitálním archivu k dispozici dvě formy, a to jmenná a časově-místní. První umožňuje vyhledávání v matričních knihách podle jmen osob, v druhém případě je možné hledat primárně podle příslušné lokality. Každý rejstříkový záznam pevně odkazuje na odpovídající stránku v matrice, a proto zůstává tento systém nadčasový, aniž by jej jakkoli ovlivnily případné budoucí přesuny v rámci fondu. S ohledem na časovou náročnost preferuje archiv tvorbu druhého typu rejstříku, nicméně práce na prvním typu pokračují stále. Bez pochyby jde, s ohledem na množství matričních záznamů, o pro-

jekt nadgenerační a není možné stanovit jakýkoli předpokládaný termín dokončení.

V dubnu 2011 získali registrovaní uživatelé možnost přidávat jakékoli vlastní informace (např. rejstříkové záznamy) k digitalizovanému materiálu. Tyto uživatelské poznámky lze sdílet s ostatními badateli, a tak si veřejnost může vzájemně předávat zajímavé informace získané studiem archivních pramenů.

Existuje bezesporu nekonečné množství archivního materiálu, který by si zasloužil digitalizaci. Možnosti archivu nekonečné bohužel nejsou, avšak současná i příští nabídka digitálního archivu jistě uspokojí nezanedbatelnou část badatelů.

JAKUB KAISERŠAT

✉ jakub.kaisersat@tb.ceskearchivy.cz

MARTIN HANKOVEC

VZPOMÍNKA NA...

Tento text zazněl na večeru *Vzpomínáme na Josefa Škvoreckého* v náchodském Městském divadle čili v Beránku, ve čtvrtek 9. února 2012. Přečetl ho tam místní gymnaziální pedagog Štěpán Macura.

S Pepíkem jsme byli od malička souběžníci. Jako školáči jsme se párkrát sešli v neděli odpoledne na dětském filmu v čerstvě dostavěné Sokolovně. Právě ji dostavěli naši tátové. Mám je na společné fotce, jeden je s kolečkem, druhý s lopatou. Oba bankovní úředníci, sokolové, ochotníci a štagasti Beránku, myslím, že i pan Škvorecký byl ruský bráška-legionář. Lístek jsme nepotřebovali, pan Škvorecký byl toho kina ředitelem. Pepík měl vysezené místo na balkoně, uprostřed v první řadě. Na obecně a na gymplu chodil do třídy přede mnou, na filozofické fakultě se to semestrálně srovnalo, oba jsme promovali týž den, v jednapadesátém. Teprve k stáru jsme se domluvili na holkách, které se nám oběma líbily. Třeba i Járnyka Fibírová (Irena) a lčka Sedláčková. Tu jsem já miloval strašně, ale šanci jsem měl jen na jedno rande v Montaci, byla o rok starší, ze Škvordovy třídy.

Jako „kolegové“, jak si tehdy studenti říkali, jsme spolu byli na barrandovských Terasách, a tam mi předložil ten prapůvodní rukopis *Zbabělců*, ten ještě s pravými jmény Náchoďanů, co nedávno pečlivě vydal Michael Špirit, s kresbami Bohumíra Španiela z naší třídy. Jednou se mi Pepík na refýži před fakultou svěřil, jaké má s Boušou (Rošťa Pitterman) trápení na společném podnájmu. Že si hraje na bohéma, domů chodí v noci namazané a krká. Bouša to asi po padesáti letech potěšeně a rád přiznal a celý se rozzářil, jaký to tenkrát byly krásné časy. Byl u toho Herta Temlíků, syn redaktora *Podkrkonošských rozhledů*. Taky už blahé paměti.

Pepíkovy přehledy české literární scény na Hlasu Ameriky jsem snad slyšel všude. Když už jsem mohl do Německa za dcerou, přečetl jsem u ní všechny svazky Škvoreckých torontského na-

kladatelství. Občas jsem měl příležitost poslat mu pár bibliografických informací. Jednou i pár knížek, jím vyžádaných. Po dceři kolegy z Památníku národního písemnictví Jiřího Žantovského, spolužáka Egona Hostovského. Žanták maturoval v roce 1927 na náchodském gymnáziu, Hostovský o rok později, opakoval. Žantovského dcera působila v Torontu legálně jako slavistka.

Jsmo tedy, jak z tohoto únavného přehledu patrné, s Pepíkem Škvoreckým od malička blízkými soupeřníky. Pravými a vřelými kamarády, nitterně blízkými jsme se stali až při spolupráci na pamětnicko-zbaběleckém sborníku *Swing na malém městě*. Jako náchodského zprostředkovatele nám místo sebe doporučil Jarka Suchý (tehdy už churavějící) Lydií Bašteckou. Místo „styčného důstojníka“, jak jsem už kamsi napsal a rád se opakuji, „jsme získali sličnou důstojnici s generálskými rysy“. Pepíkovi ta knížka udělala velkou radost. „*Těším se na ni, jako na každou svou.*“

Psali jsme si od té doby nepřetržitým měsíčním kyvadlem. V Pepíkových dopisech bývalo, co je třeba zařídit, zprostředkovat. Třeba, že je nutné postarat se o výbor z básní Libora Volného, než nám umře. Svalil jsem to (jako už vícekrát) na bedra Alše Fettersova. Ten básničky vybral z Liborových šuplat, prvotně utřídil a Škvoreckému poslal. Pepík se pak velice hanbil a omlouval, že se na účast Alšovu v tiráži zapomnělo. Paní Zdena připravila rukopis k tisku, Škvorecký mu dal název *Domov na dosah*. Stihlo se to. I s finanční pomocí Škvoreckých. Pro kamarády by udělal všecko. Patrně i ze vzájemné korespondence, kterou vedl s Lubomírem Dorůžkou a s Janem Zábranou.

Obsahem mých dopisů bylo jednak bibliografické informování o zdejších věcech Škvoreckého zájmu, jednak a hlavně sdělování, jak odcházejí, stárnou a vedou si naši kamarádi. Z těch nejbližších jsme už zbyli jen tři. Scházíváme se. Posledně to bylo na památku Pepíkovu. V naší hospodě. Když měla do Prahy služební cesty Lydia Baštecká. Dopravení svými manželkami byli Jaryk Celba (Harýk) a Láda Čerych (Šerpoň).

Pepík ve *Zbabělcích* vyjádřil ducha doby a našich životů v ní mnohem líp, než by se nám mohlo podařit vlastním deníkováním. Když jsem ho někdy upozornil, jak to „opravdu bylo“, tak že jemu ty dva pojmy, *Dichtung* a *Wahrheit*, splynuly a on že si to pamatuje tak, jak on to napsal. My tu jeho pravdu, mistrně literární, přijímáme. Je vyšší, pravá.

V posledních dopisech referoval o současném úsilí *Zbabělce* přece jen natočit. Režisérkou Andreou Sedláčkovou. Hrozně jsem si přál, aby se mu jeho životní touha z největších naplnila. Avšak podle jeho dopisu posledního (29. listopadu) jsem věděl, že se zase nedočká. Téměř shodného sdělení se dostalo i Alši Fettersovi:

Milej Borku, na tvůj poslední dopis ze 4. září jsem ti asi neodpověděl. Sorry, ale moje zdraví se podstatně zhoršilo, tak mě všechno unavuje. Doktor si snad nasadí ještě chemoterapii, ale já od toho moc neočekávám. Jestli budeš mít chuť, napiš mi. Budu rád. A promiň stručnost. Josef

Věděl jsem, že tak musím udělat hnedka. Pepíkův čekáný a vysvobozující konec pociťuju jako přímý zásah rodinný.

BORIS MĚDÍLEK

PhDr. Boris Mědílek

(*18. 2. 1925 v Náchoďě) se do povědomí knihovníků zapsal jako vynikající bibliograf, autor řady stěžejních prací. Například ke 100. výročí narození J. Haška připravil *Bibliografii Jaroslava Haška* (1983), která je jednou ze tří rozsáhlých personálních bibliografií podchycujících Haškovo dílo a soupis literatury o něm; v roce 1990 vyšla *Bibliografie Karla Čapka* (1990) a v roce 1997 *Bibliografie Karla Poláčka*, za niž obdržel cenu Nadace Českého literárního fondu. Ve *Čtenáři* (roč. 49, 1997) vyšlo v šesti pokračováních *Bibliografování v čase i nečase*, které přednesl v rámci cyklu *Život mezi knihami*. V roce 2000 bylo Borisovi Mědílkovi uděleno knihovnické ocenění Medaile Z. V. Tobolky.

Kampaň na podporu četby knih ROSTEME S KNIHOU



ROSTEME S KNIHOU

Občanské sdružení Svaz českých knihkupců a nakladatelů a jeho společnost Svět knihy, s. r. o., zahájily v roce 2005 propagační kampaň na podporu čtení knih v České republice s názvem *Rosteme s knihou*. Byla reakcí na alarmující výsledky výzkumů čtenářské vyspělosti v tuzemsku i zahraničí, které dokazují výrazný pokles zájmu mládeže o četbu a knihy. Kampaň je tedy především zaměřená na získávání kladného vztahu k literatuře a knihám, snaží se novým a zajímavým způsobem oslovovat zejména předškolní a školní mládež, rozvíjet a prohlubovat její literární vzdělání, zlepšovat a obohacovat komunikační schopnosti a obecně kulturní znalosti mladých lidí. Do své činnosti zapojuje rodiče a pedagogy a také partnery kampaně, kterých je v současné době již sedmadvacet – nakladatele, knihovníky a instituce se vztahem k podpoře dětského čtenářství. Má ambice být průvodcem knižním světem a upozorňovat na prospěšné aktivity mnoha různých subjektů v České republice.

Projekt *Rosteme s knihou* využívá propagační a informační prostředky k osvětě: mediální pořady a spoty, programy představující známé osobnosti a jejich vztah k literatuře, distribuci reklamních předmětů se slogany podporujícími četbu. Pořádá tradiční i nové soutěže, zábavně naučné besedy, metodické semináře pro dospělé, tvůrčí dílny se spisovateli i ilustrátory, pravidelné výstavy zaměřené na dětské knihy, každoroční programy pro děti v rámci mezinárodního knižního veletrhu a literárního festivalu Svět knihy Praha.

Kampaň *Rosteme s knihou* patří ke členům EU Read – mezinárodního konsorcia evropských organizací propagujících četbu. EU Read poskytuje možnost setkávat se se zahraničními partnery se stejným zaměřením, vyměňovat si zkušenosti a čerpat inspiraci.



Na podzim roku 2007 vznikly zcela nové interaktivní webové stránky (www.rostemesknihou.cz), jež byly vyvinuty díky grantové podpoře MK ČR. Orientovat se ve všech aktivitách, které společnost Svět knihy

v rámci kampaně připravuje, pomáhají organizátorům, rodičům a hlavně dětem animované postavičky **Rosti a Rostíka**, které si webový portál rozdělují na zónu určenou výhradně dětem a na oblast pro dospělé. Rodiče a odborná veřejnost tam najdou české i zahraniční příklady, metodologické návody, inspirační nápady, výběr zajímavých knížek z nově vycházejících titulů a upozornění na kreativní soutěže. **Rostíkovy** stránky jsou plné soutěží, kvízů a zábavy, upozorňují také na zajímavé knížky.

Kampaň *Rosteme s knihou* a její dílčí projekty se již dostaly do povědomí české veřejnosti. Velmi oblíbené jsou literární a čtenářské soutěže, tematicky koncipované knižní výstavy, besedy a autorská čtení. K nejnovějším projektům patří soutěž ve znalosti obsahu knih *Souboj čtenářů*. Je určena dětem 6. tříd ZŠ a její pilotní verze byla úspěšně realizována na mezinárodním knižním veletrhu a literárním festivalu Svět knihy Praha 2010 ve spolupráci se třemi pražskými školami. Úspěšný start soutěže předznamenal její neméně úspěšné pokračování, v letošním roce se již účastní 33 tříd z celé republiky.

Propagaci četby se v České republice věnuje mnoho dílčích projektů, které upozorňují na knihu v lokálním i celorepublikovém rozsahu. Městské knihovny, organizace sdružující knihovníky a informační pracovníky SKIP, Obec spisovatelů, Česká sekce IBBY, společnost Svazu českých knihkupců a nakladatelů Svět knihy, Klub ilustrátorů, Agora Central Europe, veletrh dětské knihy v Liberci, nakladatelé knih pro děti a mládež se svými knižními kluby, knihkupci i mnozí nadšení jednotlivci připravili již řadu zásluhových akcí přivádějících děti zpět k četbě knih. Zaštiťování jednotlivých akcí pod značkou *Rosteme s knihou* umožňuje všem, kteří se k ní přihlásili, získat větší publicitu pro své aktivity díky rozsáhlejší a dlouhodobé mediální spolupráci se zainteresovanými partnery (denní tisk, Knižní novinky, Knižní svět – pořad ČT 2, stanice a relevantní pořady Českého rozhlasu, noviny a časopisy určené pro děti a mládež, pro pracovníky ve školství, pro rodiče a další).

JANA CHALUPOVÁ

ČTENÁŘ vyhlašuje fotosoutěž

„Čtení jako vášně“

PRAVIDLA FOTOSOUTĚŽE

Vyhlašovatel

Časopis Čtenář – měsíčník pro knihovny (vydavatel Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace)

Účel fotosoutěže

Ze zaslaných fotografií do soutěže vybere odborná porota 11 snímků, které budou tvořit obálky časopisu Čtenář v roce 2013.

Téma

Čtení jako vášně

Účastníci

Zúčastnit se může jakákoliv fyzická osoba od 17 let s kontaktní adresou v ČR.

Podmínky účasti

- Přihlášeným účastníkem soutěže se osoba stává zasláním fotografie(i) a uvedením všech potřebných údajů vypsanych níže.
- Účastník soutěže musí být autorem přihlášených fotografií, vlastní k nim veškerá práva. Vlastnictví autorského práva k zaslaným fotografiím potvrzuje účastník přihlášením do soutěže.
- Každý účastník může zaslat maximálně 3 fotografie.
- Podmínkou účasti v soutěži je zaslání těchto údajů:
jméno a příjmení, adresa, datum narození, telefonní nebo e-mailový kontakt
- Fotografie přijímáme v elektronické podobě na e-mail: ctenar@svkkl.cz přímo či prostřednictvím služby www.uschovna.cz.

Technické požadavky

- Fotografie musejí mít **výškový** formát o rozměrech alespoň 2000 x 2800 obrazových bodů (pixelů), tj. cca 18 x 24 cm při rozlišení 300 dpi
- Datový formát .jpg (v nejvyšší kvalitě) nebo .tif, rozlišení 300 dpi
- Barevný model RGB

Práva vyhlašovatele a soutěžícího

- Vyhlašovatel je oprávněn bezplatně použít vybrané fotografie k tvorbě obálky časopisu v roce 2013, k jinému účelu nebudou fotografie využity. Autory vybraných fotografií budeme za tímto účelem informovat.
- Vyhlašovatel si vyhrazuje právo upravit pravidla fotosoutěže či fotosoutěž úplně zrušit bez udání důvodů, stanovení náhrad či náhradních výher, a to v celém průběhu konání soutěže.
- Účastník souhlasí se zveřejněním svého jména pod přihlášenou fotografií.
- Ze soutěže mohou být vyřazeny fotografie, které mají neetický či jinak společensky nevhodný motiv, jsou v rozporu s právním řádem ČR nebo mají nižší než požadovanou úroveň kvality.
- Pořadatel nepřebírá odpovědnost za původ soutěžních děl a neručí za jejich pravost.

Ceny a hodnocení

- Všechny fotografie zhodnotí odborná porota, jejíž složení bude ohlášeno před uzávěrkou soutěže. Porota vybere fotografie, které budou použity k tvorbě obálek Čtenáře v roce 2013 a jejich autoři obdrží následující ocenění: **diplom a předplatné časopisu Čtenář na rok 2013.**

TERMÍNY

1. Vyhlášení soutěže: březen 2012
2. Uzávěrka zaslání fotografií: 31. červenec 2012
3. Vyhodnocení – výběr na obálky: srpen–září 2012
4. Vyhlášení výsledků: říjen 2012



Kontakt

Mgr. LENKA ŠIMKOVÁ – Redakce Čtenáře
Středočeská vědecká knihovna v Kladně
Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz
web: <http://ctenar.svkkl.cz>

Jak na genealogii v jablunkovské knihovně

Genealogie je zálibou, koníčkem i vědou týkající se zkoumání rodinné historie. Mnohé archivy v České republice začaly digitalizovat matriky – knihy narození, sňatků i úmrtí. Díky internetu máme přístup k mnohým zdrojům a jejich prostřednictvím můžeme z pohodlí domova vyhledávat v těchto databázích své předky a možná i trochu sledovat jejich osudy.

Chceme-li se ponořit do minulosti své rodiny, musíme se nejprve rozhodnout, co všechno chceme najít. Budeme hledat jen své předky z otcovy strany? Nebo ze strany matky? Budeme sledovat obě rodové linie? Nebo si jen ověříme rodinný příběh?

Základem je stanovit si pevné místo, ze kterého budeme vycházet. Informace o sobě, svých sourozencích, rodičích i prarodičích není tak obtížné získat. Problémy mohou nastat, chceme-li se dostat hlouběji do minulosti. Pokud najdeme v rodinném archivu dokumenty (ať už jde o křestní či rodné listy, oddací nebo úmrtí listy či oznámení, záznamy o vojenské službě), máme dobrý základ. A od něj se může odvíjet náš rodinný výzkum.

Na první pohled se to může zdát jednoduché. Ale hledat předky v archivech, v matrikách na farách či přímo v digitalizovaných archiváliích není totéž, jako si zadat vyhledávání v Google. Hodně o tom ví Josef Klimek, který každé pondělí učí návštěvníky Knihovny v Jablunkově hledat ve volně přístupných databázích – ve zdigitalizovaných matrikách.

Pan Klimek není svým původním povoláním knihovník, do Knihovny v Jablunkově nastoupil na zkrácený úvazek z úřadu práce. Začal dělat údržbářské práce, pomocné činnosti a jen tak mimochodem na sebe prozradil, čemu se ve volném čase věnuje. Poté, co vážně onemocněl a musel zůstat doma, začal se zajímat o rodokmen své rodiny. Řekl k tomu: „*Jsem chovatelem psů a uvědomil jsem si, že o předcích svých*

pejsků vím více než o vlastní rodině.“ A to byl počátek jeho bádání.

Začátky nebyly jednoduché. Začal navštěvovat fary, hledat v matrikách a k tomu se musel naučit rozpoznávat mnohdy těžce čitelné záznamy, psané novogotickým písmem, často i kurentem a navíc v latině a němčině. Sám si vytvořil pomocné tabulky a řadu poznámek, které mu v jeho práci pomáhají. Díky digitalizaci se jako volně dostupné zdroje postupně začaly otevírat matriky, a jak je uvedeno na webu České genealogické a heraldické společnosti v Praze, byly projekty zpřístupnění matrik prováděny samostatně po oblastních archivech v různém rozsahu.¹⁾



Josef Klimek v Knihovně Jablunkov

Josef Klimek o svém koníčku hovoří s velkou láskou. Jeho postřehy jsou velmi poučné: například bývalo zvykem, že „*ženich šel za nevěstou*“ – což znamená, že svatba se obvykle konala ve farnosti, pod kterou svým bydlištěm spadala nevěsta. Jak sám říká, je řada problémů, které mohou amatérského badatele odradit: velmi problematické je období po roce 1620 a komplikovanější je také vyhledávat předky s evangelickým vyznáním. Na druhou stranu nacházení záznamů v matrikách může přinést i překvapivá poznání – zjistíme délku života našich předků a možná i neočekávané množství potomků, z nichž mnozí umírali krátce po narození. Může nás udivit, že nebylo neobvyklé,



Náhled do knihy sňatků – záznamy z roku 1865

když se vdovec oženil se svou švagrovou, někdy možná i proto, aby nemusel rodině vracet věno.

Hledání v matrikách připomíná detektivní pátrání. A kde začít? Vhodné je najít si pevný ověřený bod a od něj pokračovat. Více informací lze najít například v matrikách, kde jsou evidovány sňatky, a to o rodičích novomanželů, povolání svých předků apod. Vyhledávání v knihách zaznamenávajících narození s sebou přináší i podiv nad tím, že naše babičky i prababičky rodily řadu let, někdy i těsně po svatbě. Proto je nutné obrnit se trpělivostí a prohlížet si dlouhá časová období. Mnohdy se měnili kmotři dětí, jindy u jména dítěte najdeme značku, která znamená úmrtí brzy po narození.

Návštěvníci jablunkovské knihovny mají tu výhodu, že se jim Josef Klimek každé pondělí individuálně věnuje a učí je vyhledávání v matrikách. Jediné, co musí zájemci mít, jsou důvěryhodné doklady o narození, svatbě či úmrtí předků, případně jména jejich dětí starší sta let. Pokud je nutno hledat mladší záznamy, je nezbytná osobní návštěva archivu, neboť zde jsou matriky ještě „živé“ a nemohou být digitalizovány. Nejčastěji používaným zdrojem pro Moravskoslezský kraj je **Archivní VadeMecum – průvodce po matrikách Zemského archivu**. Databáze je volně přístupná na [www http://matriky.archives.cz/matriky_lite/](http://matriky.archives.cz/matriky_lite/).²⁾ Právě v tom-

to zdroji zájemci o rozkrytí své minulosti nejčastěji hledají. Kromě návodů, rad i vlastní pomoci nabízí J. Klimek vážným zájemcům i své pomocné tabulky, transkripci znaků a mnohé praktické rady. Jak lidé vyhledávání zvládnou, záleží na jejich odhodlání, trpělivosti a pečlivosti.



Databáze Archivní VadeMecum

Hledáme své místo v životě, své předky a můžeme jen ponechat na své fantazii, jak si představíme život, jaký žili. Možná nás překvapí, kolik měli dětí, jaká měli povolání. Staré fotografie, dokumenty i nápisy na náhrobcích mizí. Archivní materiály jsou mlčenlivými svědky odešlých životů. Předcházející generace otiskly svou minulost v našich životech – a je jen na nás, jakou stopu za sebou zanecháme my.

MARIE ŠEDÁ

seda@svkos.cz

ODKAZY:

- 1) Česká genealogická a heraldická společnost v Praze [online]. Praha, c2011 [cit. 2012-01-29]. Dostupné z <http://www.genealogie.cz/>

ODKAZY:

- 2) Matriky veřejné: Archivní VadeMecum [online]. [cit. 2012-01-29]. Dostupné z http://matriky.archives.cz/matriky_lite/



Redakce Čtenáře připravila ve spolupráci s knihovnami zapojenými do služby *Ptejte se knihovny* novou rubriku se stejným názvem, ve které se budete moci každý měsíc setkat s vybraným dotazem z archivu této služby (www.ptejteseknihovny.cz). K publikování budou vybírány zajímavé otázky z celé škály garantovaných oborů. Věříme, že vás odpovědi zaujmou, nabídnou nové poznatky či pomohou oživit paměť.

DOTAZ:

Zajímalo by mě, kolik knih přečte průměrně za jeden rok český občan? A jak jsou na tom Češi se čtením knih oproti jiným zemím světa...?

(Kategorie dotazu: Knihovnictví, informatika, všeobecné, referenční literatura)

Datum zadání dotazu: 27. 11. 2010)

ODPOVĚĎ:

V roce 2010 proběhl nový sociologický výzkum *Čtenáři a čtení v České republice*, na jehož organizaci a financování se podílely Ústav pro českou literaturu Akademie věd ČR, v. v. i., Národní knihovna ČR a Ministerstvo kultury ČR. První průzkum tohoto druhu se uskutečnil v roce 2007 a jeho výsledky jsou shrnuty v publikaci TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme?: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize: (2007)*. Brno: Host, 2008. 207 s. : il., mapy ; 23 cm. ISBN 978-80-7294-270-1 (Host: brož.). ISBN 978-80-7050-554-0 (Národní knihovna České republiky: brož.). Obsah viz http://toc.nkp.cz/NKC/200812/contents/nkc20081824477_1.pdf.

Podle aktuálního průzkumu 79 % obyvatel ČR starších 15 let přečte za rok aspoň jednu knihu, ať už v tištěné nebo elektronické podobě, průměrně za rok přečteme 17,3 knih (lidé nad 65 let 22 knih). Podrobnější údaje šetření, včetně srovnání s předcházejícím výzkumem z roku 2007, naleznete na stránkách Ústavu pro českou literaturu AV ČR (<http://www.ucl.cas.cz/cs/aktuality/1044-tenai-a-teni-v-eske-republice-2010>).

Výsledky šetření potvrzují, že se Česká republika spolu se skandinávskými a pobaltskými státy řadí v rámci Evropy k zemím s nejsilnější čtenářskou kulturou. Podle průzkumu agentury NOP WorldCultureScore provedeného mezi 30 000 lidmi ve 30 zemích světa Češi tráví četbou v průměru 7,4 hodin týdně, čímž se mezi zkoumanými zeměmi řadí na šesté místo. Bližší údaje naleznete na následujících odkazech http://www.marketresearchworld.net/index.php?option=com_content&task=view&id=102, <http://www.novinky.cz/zahranicni/59573-cesi-jsou-nejvetisi-ctenari-v-evrope.html>.

V prosinci 2002 proběhl také výzkum dětského čtenářství s názvem *Jak čtou české děti*, analýza jeho výsledků je volně dostupná na internetu http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_CTEN_jak_ctou_ceske_deti_strucna_zprava.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_CTEN_jak_ctou_ceske_deti_strucna_zprava.pdf nebo <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=1718idr=1&idci=1>. Z průzkumu reprezentativního souboru 1092 dětí ve věku 10–14 let vyplývá, že žádnou knihu za měsíc nepřečte pouze 26 % dětí, všechny ostatní děti uvádějí, že za měsíc přečtou minimálně jednu (43 %), někdy i více knih. Podíl čtenářů, které můžeme chápat jako zralé čtenáře, je v této věkové kategorii nižší a pohybuje se okolo třetiny dětí, zejména dívek. Mezi dívkami zvládne měsíčně přečíst dvě a více knih 38 %, zatímco u chlapců je to necelá čtvrtina. Analýza obsahuje i další údaje, viz odkazy výše.

Údaje o počtu obyvatel byly čerpány z portálu Veřejná správa on-line – <http://mesta.obce.cz>

BŘECLAV / 27 226 obyv.

Zpříjemnit dětem jarní prázdniny se rozhodla Městská knihovna v Břeclavi. V dětském oddělení v ulici Národních hrdinů přichystala pro školáky i předškoláky hned dvě zajímavé akce. První z nich je prázdninová knihovnická dílna, která je na programu už zítra. Malí i velcí si nejen vymalují veselé kočíčky omalovánky, ale také budou vyrábět rodinku z papíru. Na druhou akci se mohou děti těšit v pátek. V prázdninovém kině na ně čeká pohádkové odpoledne. Krátké filmové pohádky budou pracovníci knihovny promítat na šestnáctimetrové promítače. Děti i se svými rodiči mohou přijít na obě akce do knihovny od třinácté do sedmnácté hodiny.

Břeclavský deník: Břeclavsko – seriály, 7. 2. 2012

JIHLAVA / 50 136 obyv.

Divadelní nadšence určitě potěší výstava v jihlavské městské knihovně. Ta ve svých barokních prostorách ukazuje různá díla související s blížící se jihlavskou regionální postupovou přehlídkou studentského divadla JID 2012. Pro ty, kteří by se rádi přišli pokochat tematickými obrázky, dokumenty a dalšími zajímavostmi ze světa mladých divadelních tvůrců, bude expozice otevřená v provozní době knihovny, a to až do 19. března.

Jihlavský deník: Kultura Vysočina, 27. 2. 2012

LITVÍNŮV / 28 622 obyv., okres Most

V Městské knihovně v Litvínově knihovník Vláda připravil pro malé čtenáře názornou výuku práce s PC. Nejříve se zábavnou metodou děti dozvědí, jak funguje vnitřek počítače a poté se naučí základním funkcím v programech Microsoft Office. Kurz probíhá dnes od 15.00 do 16.00 hodin v počítačové učebně Městské knihovny Litvínov.

Mostecký deník: Servis / kultura, 3. 2. 2012

LOKET / 3206 obyv., okres Sokolov

Také druhá letošní výstava v loketské městské knihovně se tematicky drží toho, co je knihovně nejbližší. Po prezentaci faksimile bible Václava IV. se zde s výstavou svých prací představí studenti Vyšší odborné školy grafické a Střední průmyslové školy grafické Praha. Výstava s názvem *Papír v prostoru a čase* seznámí veřejnost s pracemi studentů oboru Konzervátorství a restaurátorství. Tato výstava bude v atriu Městské knihovny Loket otevřena ve středu 29. února v 17:00 hod. a potrvá až do 31. března.

Sokolovský deník: Sokolovsko, 29. 2. 2012

MILEVSKO / 9320 obyv., okres Písek

V pátek 17. února se v prostorách Městské knihovny v Milevsku vyhodnocovala výtvarná soutěž *Maškary mezi námi*, kterou pořádala Městská knihovna Milevsko spolu s fotografem Josefem Luxemburgem. Soutěže se zúčastnilo na 190 účastníků z milevských mateřských i základních škol a Gymnázia Milevsko.

Písecký deník: Písecko – u nás doma, 23. 2. 2012

MUTĚJOVICE / 829 obyv., okres Rakovník

Zajímavosti ze života spisovatelky Boženy Němcové se můžete dozvědět 6. března v 16 hodin v zasedací místnosti Obecního úřadu Mutějovic. Čeká vás zde druhé setkání se spisovatelkou Martinou Bittnerovou, která se věnuje literární tvorbě, publicistice, přednáškové činnosti a také volnočasové pedagogice. Akci pořádá místní Obecní knihovna.

Rakovnický deník, 27. 2. 2012

ROSICE / 5535 obyv., okres Brno-venkov

Na literární večer zve městská knihovna v Rosicích na Brněnsku. Tentokrát si návštěvníci poslechnou četbu z knih slavného amerického autora hororů Stephena Kinga. Akce začne v pátek v šest hodin večer. Literární večery pořádá rosická knihovna přibližně čtyři roky téměř každý měsíc.

Brněnský deník: Jižní Morava, 8. 2. 2012

VALCHOV / 457 obyv., okres Blansko

Knihovna ve Valchově má nové logo. Obrázek symbolizuje setkávání lidí a také to, že kniha je oknem do vzdělání. Logo čtenáři i vedení obce slavnostně pokřtí ve středu. Křest v knihovně zpestří kulturní program. Valchovští chtějí pomoci loga obecní knihovny zapsat do povědomí lidí. Logo slavnostně pokřtí Zdeňka Mířková z boskovické knihovny.

Blanenský deník: Blanensko, 27. 2. 2012

ZNOJMO / 36 618 obyv.

Noc s Boccacciem – takový je název literární akce pro dospělé, kterou opět pro všechny milovníky literatury připravila Městská knihovna ve Znojme. Letošním mottom jsou *Pohádky tisíce a jedné noci*. Je to již pátý ročník, který knihovna uspořádala. Akce se uskuteční v konferenčním sále Městské knihovny ve Znojme v ulici Zámečnické. Čtení začíná v pátek 2. března od sedmi hodin večer.

Znojemský deník: Znojemsko, 29. 2. 2012

2. 5. 1772 tedy před 240 lety se narodil německý romantický básník **Novalis** (†1801), autor *Hymnů noci* a výchovného románu *Jindřich z Ofterdingen*.

2. 5. 1857 tedy před 155 lety zemřel francouzský romantik **Alfred de Musset** (*1810), autor dramatu *Lorenzaccio* a autobiografického románu *Zpověď dítěte svého věku*.

2. 5. 1902 tedy před 110 lety se narodil australský spisovatel **Alan Marshall** (†1984), autor autobiografického románu *Už zase skáču přes kaluže*, který v roce 1970 zfilmoval Karel Kachyňa.

6. 5. 1792 tedy před 220 lety se narodil **Václav Rodomil Kramerius** (†1861), syn českého vydavatele a novináře Václava Matěje Kramera – zakladatele České expedice (1790), kterou po otcově smrti vedl.

6. 5. 1862 tedy před 150 lety zemřel americký esejista a filozof **Henry David Thoreau** (*1817), představitel transcendentalismu, autor spisu *Walden aneb Život v lesích*.

6. 5. 1962 tedy před 50 lety zemřel **Jiří Červený** (*1887), herec, skladatel, dramatik a kabaretiér, zakladatel kabaretního souboru *Červená sedma*.

7. 5. 1812 tedy před 200 lety se narodil **Robert Browning** (†1889), přední anglický básník viktoriánské éry, manžel básničky Elizabeth Barrett Browningové.

7. 5. 1867 tedy před 145 lety se narodil polský spisovatel **W. S. Reymont** (†1925), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1924), autor románu *Zaslíbená země*.

7. 5. 1887 tedy před 125 lety se narodil francouzský spisovatel **Henri Pourrat** (†1959), autor románu *Kašpar z hor*.

7. 5. 1927 tedy před 85 lety se narodila britská spisovatelka a scenáristka **Ruth Praver Jhabvala**, která získala Booker Prize za román *Vedro a prach* a Oscary za filmové adaptace *Pokoj s vyhlídkou* a *Howards End* (*Rodinné sídlo*).

8. 5. 1937 tedy před 75 lety se narodil americký spisovatel **Thomas Pynchon**, kterého můžeme označit za nejzáhadnějšího spisovatele současnosti. Žije v naprostém ústraní a se světem komunikuje výhradně prostřednictvím svých děl, kterých vydal zatím pouze osm: sedm románů a jednu sbírku raných povídek. Jsou známy pouhé dvě fotografie ze studentských let, přičemž ani u nich není jisté, zda jde skutečně



o Pynchona. První román *V.* vydal v roce 1963. O tři roky později vyšla *Dražba série 49* (č. 1991 v časopise *Světová literatura*, knižně 2004) a poté až po sedmileté odmlce vrcholné dílo, téměř osmisetstránkový román *Duha gravitace* (č. 2007); čtenářsky náročná kniha je mnohými považována za největší americký román přinejmenším druhé poloviny 20. století. Autor za něj obdržel Národní knižní cenu. Až po sedmnácti letech vyšel další román *Městečko Vineland* (1990, č. 1997). Mezitím vydal Pynchon pouze soubor pěti raných povídek *Pomalý učeň* (1984, č. 1999). Rozsáhlý román *Mason & Dixon*, psaný angličtinou 18. století, vyšel v roce 1997, po devítileté pauze vyšel šestý, tisíci-stránkový román *Dni navzdory* (2006); sedmý a zatím poslední román *Skrytá vada* vyšel v roce 2009. Kulturní autor, přední představitel literárního postmodernismu, vzbuzuje velké kontroverze; k dokonalosti dovedl přesvědčení některých autorů (např. Milana Kundery), že spisovatel má „hovorek“ pouze svým dílem; to jeho za něj hovoří vskutku hodně „hlasitě“.

9. 5. 1927 tedy před 85 lety se narodila česká autorka úspěšných historických románů **Ludmila Vaňková**.

9. 5. 1977 tedy před 35 lety zemřel americký prozaik **James Jones** (*1921), autor slavných válečných románů *Až navěky* a *Tenká červená linie*.

10. 5. 1892 tedy před 120 lety se narodil český spisovatel **Jan Weiss** (†1972), autor románů *Dům o tisíci patrech*, *Mlčeti zlato*, *Volání o pomoc* nebo *Přišel z hor*.

10. 5. 1982 tedy před 30 lety zemřel německý dramatik a prozaik **Peter Weiss** (*1916), autor proslulé hry *Marat – Sade*, zfilmované Peterem Brookem.

12. 5. 1812 tedy před 200 lety se narodil anglický básník **Edward Lear** (†1888), autor nonsensové poezie (česky *Kniha třesků a plesků* aj.).

12. 5. 1907 tedy před 105 lety zemřel **Joris-Karl Huysmans** (*1848), francouzský spisovatel vlámského původu, autor románů *Naruby* a *Tam dole*.

13. 5. 1907 tedy před 105 lety se narodila anglická spisovatelka **Daphne Du Maurier** (†1989), jejíž romány *Hospoda Jamajka* a *Mrtvá a živá* (Rebecca) a povídka *Ptáci* zfilmoval Alfred Hitchcock; česky dále vyšlo např. *Generál Jeho Veličenstva*, *Dům na pobřeží*, *Únik*, *Má sestřenka Ráchel* aj.



14. 5. 1912 tedy před 100 lety zemřel švédský prozaik a dramatik **August Strindberg** (*1849), autor románů *Červený pokoj* a *Syn služky* nebo dramatu *Slečna Julie*, *Tanec smrti*, *Hra snů* a *Strášidelná sonáta*.

14. 5. 1937 tedy před 75 lety se narodil švédský spisovatel **Göran Tunström** (†2000), autor románu *Vánoční oratorium*.

15. 5. 1862 tedy před 150 lety se narodil rakouský prozaik a dramatik **Arthur Schnitzler** (†1931), autor *Snové novely* či dramatu *Anatol*, *Rej* nebo *Zelený papoušek*.

17. 5. 1957 tedy před 55 lety se narodil nejznámější současný dánský spisovatel **Peter Høeg**, autor bestselleru *Čit slečny Smilly pro snít*.

18. 5. 1872 tedy před 140 lety se narodil anglický filozof **Bertrand Russell** (†1970), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1950); česky vyšel např. výbor *Logika, věda, filozofie, společnost*.

18. 5. 1927 tedy před 85 lety se narodil francouzský spisovatel **François Nourissier** (†2011), autor románů *Hájemství v oblacích* nebo *Zákaz vycházení*.

19. 5. 1912 tedy před 100 lety zemřel polský spisovatel **Bolesław Prus** (*1847), který nejvíce proslul historickým románem *Farao*.

20. 5. 1882 tedy před 130 lety se narodila norská spisovatelka **Sigrid Undsetová** (†1949), nositelka Nobelovy ceny za literaturu (1928), autorka historické trilogie *Kristina Vavřincová* nebo románu *Jenny*.

22. 5. 1967 tedy před 45 lety zemřel afroamerický básník, dramatik a prozaik **Langston Hughes** (*1902); česky např. výbor básní *Harlemský zpěvník*.

23. 5. 1627 tedy před 385 lety zemřel španělský barokní básník **Luis de Góngora y Argote** (*1561), jehož vrcholným dílem jsou nedokončené *Samoty*.

23. 5. 1947 tedy před 65 lety zemřel švýcarský spisovatel **Charles-Ferdinand Ramuz** (*1878); česky vyšel např. výbor *Příběhy z hor*.

23. 5. 1952 tedy před 60 lety se narodil český spisovatel **Jaromír Pelc**.

24. 5. 1792 tedy před 220 lety zemřel **J. M. R. Lenz** (*1751), německý dramatik období Sturm und Drang, mj. autor her *Vychovatel* a *Vojáci*; jeho osud se stal námětem novely *Lenz* Georga Büchnera.

24. 5. 1932 tedy před 80 lety se narodil anglický dramatik a prozaik **Arnold Wesker**, autor hry *Bouřlivé jaro* aj.



24. 5. 1957 tedy před 55 lety se narodila česká spisovatelka **Tereza Boučková**, dcera spisovatele a dramatika Pavla Kohouta, autorka próz *Indiánský běh* nebo *Rok kohouta* a scénářů k filmům *Smradi* a *Zemský ráj to na pohled*.

25. 5. 1862 tedy před 150 lety zemřel rakouský dramatik **Johann Nepomuk Nestroy** (*1801); česky vyšly např. hry *Byt k pronajmutí*, *Dohazovačka*, *Komedie z kornoutu*, *Lumpacivagabundus*, *Talisman*, *Svoboda v Kocourkově*, *Dřívější poměry*, výbor *Aforismy* aj.

26. 5. 1822 tedy před 190 lety se narodil francouzský spisovatel **Edmond de Goncourt** (†1896), starší bratr spisovatele Julese de Gouncourta (1830–1870), s nímž psal ve dvojici (např. román *Germinie Lacerteuxová*) a pokračoval v psaní i po jeho smrti; své jmění odkázal literární akademii, která od roku 1902 uděluje nejvýznamnější francouzskou literární cenu Prix Goncourt.

27. 5. 1867 tedy před 145 lety se narodil anglický naturalistický realista **Arnold Bennett** (†1931).

27. 5. 1912 tedy před 100 lety se narodil americký spisovatel **John Cheever** (†1982), z jehož díla vyšel česky výbor povídek *Město zmařených snů* a romány *Rodinná kronika* *Wapshotových* a *Věznice Falconer*.

27. 5. 1937 tedy před 75 lety se narodil ruský spisovatel **Andrej Bitov**, jehož vrcholné dílo, román *Puškinův dům*, u nás stále nevyšlo, ačkoli český překlad existuje již přes dvacet let; v češtině vyšel např. výbor novel *Lidský čas*.

28. 5. 1912 tedy před 100 lety se narodil australský spisovatel **Patrick White** (†1990), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1973), autor románů *Poušť Johanna Vosse*, *Okno uragánu* či *Sukně z listí*.

31. 5. 1887 tedy před 125 lety se narodil francouzský básník **Saint-John Perse** (†1975), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1960), z jehož díla vyšly u nás např. sbírky *Majáky* nebo *Zpěv pro rovnodennost*.

31. 5. 1892 tedy před 120 lety se narodil český básník, grafik a překladatel **Bohuslav Reynek** (†1971).

Portréty archiv autora

DOTAZ: V čem se liší práce ve „vaší“ veřejné knihovně od českého prostředí? Jak vypadá váš typický pracovní den na druhé straně světa?

ODPOVĚĎ: Nelson je malé, přímořské městečko, „fotogenicky“ položené do zeleného údolí až na úplný konec několik desítek kilometrů dlouhé zátoky Tasman Bay. Rozloze městečka odpovídá i velikost zdejší populace 45 000 obyvatel. Městská knihovna, která má kromě té centrální ještě další dvě pobočky, se však může pyšnit velkým počtem stálých čtenářů – podle statistik z posledního sčítání místní populace má přibližně 81 % obyvatel členskou knihovnickou kartu. To je na novozélandské poměry opravdu vysoké číslo.

Práce a styl zdejších knihovníků se s velkou pravděpodobností od těch evropských příliš neliší, takže v mé odpovědi nehleďte něco, co by vám na tváři vykreslilo větší údiv. Zdejší knihovní fond fyzických publikací se i přesto, že (i zde na Novém Zélandu) nastává poměrně velký boom v oblasti čteček e-knih, nezmenšuje. Do akviziční části knihovny putuje stále velké množství krabic s novými knižními tituly ke zpracování, jak tomu bylo i v době před třemi lety, kdy jsem do knihovny nastupoval. V posledních měsících se snažíme nalákat čtenáře na nové e-knihy, které byly zakoupeny prostřednictvím systému OverDrive, ale osobně se domnívám, že je to běh na dlouhou trať, a to z zcela pragmatického důvodu. Velká část čtenářů naší knihovny je staršího věku a patří ke generaci, která sice nové technologie obdivuje, ale má ráda knížky v tradiční podobě, tedy tištěné a hmatatelné. Pokud cena klasických knih dramaticky nestoupne a e-knihy nezlevní, nelze se domnívat, že knihy z regálů zdejší knihovny v dohledné době vymizí.

A teď k typickému pracovnímu týdnu. Pobočky jsou otevřeny od desáté hodiny ranní do šesté večerní, ta centrální se zavírá pouze ve státní svátky. Pracuje zde cca 40 zaměstnanců, z toho polovina na zkrácený úvazek. Poměr „mužské pracovní síly“ činí asi deset procent. Můj pracovní den začíná v 8.30 a s půlhodinovou pauzou na oběd trvá do 17.00 hodin, s tím, že mohu pracovat v pružné pracovní době. Já osobně mám poměrně dlouhý seznam pracovních činností, jejichž výčetem vás nehodlám zatěžovat, ale v podstatě jsem odpovědný za on-line prezentace knihovny, administraci a design webových stránek, administraci veřejných počítačů a IT podporu uživatelů a zaměstnanců. Na konci měsíce zpracovávám nejrůznější statistické výstupy z oblastí, které chce management knihovny pravidelně sledovat. Webová tvorba zabere podstatnou část mého standardního pracovního dne.

V těchto dnech pracuji na webových stránkách, které dokáží určitým způsobem analyzovat uživatele ohledně jeho nároků na čtečky e-knih a nasměrovat ho na konkrétní model, který je na zdejším trhu k dispozici. Na výdejní přepážku k práci s uživateli knihovny a knihovním systémem mířím podle rozpisu služeb jedenkrát týdně na hodinu a půl, což mi vyhovuje. Mezi mé další současné projekty patří práce na marketingovém zviditelnění mobilní verze katalogu, zlepšování uživatelského rozhraní klasického on-line katalogu a vytváření snadnějšího přístupu uživatelů k databázím knihovny.



Zdroje jsou dostupné v **Knihovně knihovnické literatury**
Národní knihovny ČR

Také veřejné knihovny v Norsku se aktuálně zabývají vlivem e-knih na knihovnickou činnost. Problematika e-knih se stává jednou z nejdůležitějších otázek, které se týkají budoucnosti knihoven. Vše nasvědčuje tomu, že e-knihy budou důležitou formou zpřístupňování literatury. Nevíme, kolik čtenářů bude preferovat e-knihy, ale všechna čísla nasvědčují tomu, že čas e-knih teprve přichází! Hudba i film sice vstoupily do knihoven, ale nikdy nebyly důležitější než knihy, ty jsou jádrem knihovnických služeb; a e-kniha je kniha v nové podobě. Musíme našim uživatelům poskytnout služby, o které mají zájem a musíme zjistit, jak e-knihy nabízet. Norský autorský zákon dává právo veřejným knihovnám půjčovat knihy, ale nezná pojem e-knihy. I když e-knihy jsou spíše knihy než počítačový program, knihovny musí iniciovat změnu zákona, pokud je chtějí půjčovat. V Norsku se léta nákupem nových knihovních fondů do knihoven zabývá státní instituce financovaná z Norského fondu kultury – Arts Council Norway's. Ta zajišťuje aktualizaci fondů bez ohledu na výkyvy ve financování knihovny. Pro rok 2012 bude řešen centrální nákup i u e-knih. Knihovny spolupracují s nejvyššími státními orgány, které přesvědčily, že je důležité e-knihy v knihovnách podpořit. Rozpočty knihoven jsou velmi nízké i v Norsku, ale stát chce zajistit distribuci kvalitní norské literatury, je to důležitý krok v oblasti jazykové politiky. E-knihy si v norských knihovnách ještě musejí najít své místo. Zatím je veden konstruktivní dialog mezi vydavateli a knihovnami a distributoři budou jistě brzo připraveni s vhodnými systémy.

(Scandinavian Public Library Quarterly – Vol. 44, No. 4/2011, s. 20)

Loňská výstava Carl Maria von Weber ve Státní knihovně v Berlíně byla oslavou výročí slavného německého skladatele. Podílela se na ní Společnost Carla Maria von Webera, která provádí kompletní vědecký výzkum jeho díla a snaží se ho zpřístupnit široké veřejnosti a především mladým hudebníkům. Tato společnost sídlí v hudebním oddělení Státní knihovny v Berlíně od roku 1991. Ačkoliv opera C. M. Webera *Čarostřelec* nebo jeho tvorba pro klarinet jsou veřejnosti známé, mnoho skladeb (např. klavírní sonáty) nejsou hudebníkům ani k dispozici. Společ-

nost Carla Maria von Webera realizuje mistrovské kurzy pro umělce, podporuje Univerzitu dirigování a provedla jednoaktovou Weberovou operu *Abu Hassan*. Koncem roku 2011 měla Společnost C. M. Webera 145 individuálních členů z 11 zemí a 19 institucí. Společnost oslavila 20. výročí svého založení a již od počátku organizovala řadu setkání zájemců o dílo tohoto skladatele a začala vydávat i časopis. Společnost také připravuje nepravidelné konference (Výmar, Drážďany, Mnichov), kde prezentuje výsledky svého bádání. Nedílnou součástí činnosti je pořádání výstav v kulturních organizacích, velká výstava k 175. výročí úmrtí skladatele byla v roce 2001 ve Státní knihovně v Berlíně. V rámci této akce byly provedeny jeho tři velké opery – *Freischütz*, *Euryanthe* a *Oberon*. V dubnu 2011 se podařilo Státní knihovně v Berlíně získat do svých sbírek skladatelův rukopis písní. Společnost Carla Maria von Webera je potěšena velkým zájmem, kterého se v poslední době Weberovi dostává, a to nejen v Německu. Umělcovy dopisy a deníky byly zveřejněny on-line na webu www.weber-gesamtausgabe.de.

(Bibliotheks Magazin – No. 3/2011, s. 31–32)

Národní knihovna ve Vídni připravila pro své návštěvníky atraktivní výstavu s názvem *Z ptáků, ryb a plazů*. Tato výstava mapuje dlouhodobý projekt zpřístupnění historických ilustrací zvířat ze vzácných tisků, které byly restaurovány, a na 240 ukázek je prezentováno na této výstavě. Jsou tu krásné ukázky ze sbírek císaře Rudolfa II. (1552–1612) nebo Ferdinanda II. (1529–1595). Zvláště zajímavá je obrázková kniha Ferdinanda II., který obdivoval faunu Tyrolska a v jehož sbírce se dochovalo na 200 akvarelů. Jeho naturalistické obrázky zvířat ukazují v detailu mořské živočichy z Jadranu. Fascinující zvířata na neutrálním pozadí jsou prezentována v bohatě zdobených rámech často v životní velikosti. Jsou zde vyobrazeny i průřezy či skelety živočichů a jsou odlišeny podle pohlaví nebo jiných znaků. Většina ilustrací na této výstavě má vysokou uměleckou hodnotu. Ze sbírky Rudolfa II. je představeno 181 olejomalb, které vznikly na jeho císařském dvoře v Praze.

(Newsletter Österreichische Nationalbibliothek – Nr. 4, November/ 2011, s. 1–3).

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

IFLA annual report 2010 : IFLA – The global voice of libraries. /Výroční zpráva IFLA za rok 2010. Celosvětový hlas knihoven./ Compiled, edited and design lay-out by Susan Schaeppman. Hague: IFLA Headquarters, 2011. 23 s. : barev. il., grafy.

ISBN 978-90-77897-52-2 *Kpb 9.328/B*

LECKIE, Gloria J., Lisa M. Given and John E. Buschman, eds. Critical theory for library and information science : exploring the social from across the disciplines. /Kritická teorie pro knihovní a informační vědu. Sociální výzkum napříč disciplínami./ Santa Barbara: Libraries Unlimited, 2010. xxii, 326 s.

ISBN 978-1-59158-938-9 *Kea 38.788*

PLASSMANN, Engelbert et al. Bibliotheken und Informationsgesellschaft in Deutschland : eine Einführung. 2. gründlich überarbeitete und erweiterte Auflage. /Knihovny a informační společnost v Německu. Úvod./ Wiesbaden: Harrassowitz, 2011. xii, 388 s. : mapy, tabulky.

ISBN 978-3-447-06474-3 *Kfe 38.977*

2020 vision : advancing the world's knowledge. /Vize 2020. Pokrok v poznání světa./ London: British Library, 2010. 12 s. : barev. il. *Taa 9.318/B*

Základní statistické údaje o kultuře v České republice 2010. III díl, Knihovny a vydavatelská činnost. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2011. 61 s. : převážně tabulky.

ISBN 978-80-7068-257-9 *Kq 9.364/B*

Automatizace knihovnické a informační činnosti

KANE, Laura Townsend. Working in the virtual stacks : the new library and information science. /Práce ve virtuálních skladištích. Nová knihovní a informační věda./ Chicago: American Library Association, 2011. xi, 167 s.

ISBN 978-0-8389-1103-7 *Kr 38.836*

PAVLÍČEK, Antonín. Nová média a sociální síť. Praha: Oeconomica, 2010. 181 s. : il.

ISBN 978-80-245-1742-1 *Ife 39.001*

Sítě knihoven

ČERNÝ, Jan. Stručný přehled dějin rakovnické knihovny. Rakovník: Městská knihovna Rakovník : Státní okresní archiv Rakovník, 2011. 51 s. : il.

ISBN 978-80-260-0810-1 *Kda 9.359/B*

PARISIAN, Catherine M., ed. The first White House Library : a history and annotated catalogue. /První knihovna Bílého domu. Dějiny a anotovaný katalog./ University Park: Pennsylvania State Univ. Press, 2010. xvi, 398 s. : il.

ISBN 978-0-271-03713-4 *Tp 38.843*

SEMRÁDOVÁ, Eva. Knihovny Královéhradeckého kraje v proudu času : 2005–2010 : charakteristika kraje, šumné knihovny, významní knihovníci, adresář knihoven. V Hradci Králové: Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, 2011. 116 s. : barev. il., tabulky.

ISBN 978-80-7052-096-3 *Kfda 38.980*

KNIHOVĚDA

MAL'GIN, Aleksandr Semenovič. Gimn knige : enciklopedija dlja junostva. /Oslava knihy. Encyklopedie pro mládež./ Moskva: Libereja-Bibinform, 2009. 535 s. : il., portréty. Bibliotekar' i vremja. XXI vek. Vyp. 109.

ISBN 978-5-8167-0013-9 *Xa 38.211*

PECINA, Martin. Knihy a typografie. Brno: Host, 2011. 221 s. : il.

ISBN 978-80-7294-393-7 *Xa 38.772*

PISTORIUS, Vladimír. Jak se dělá kniha : příručka pro nakladatele. 3., dopl. a přeprac. vyd. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2011. 280 s. : il.

ISBN 978-80-87053-50-8 *Xa 38.770*

Problematika historických a vzácných knižních fondů 2010 : sborník z 19. odborné konference, Olomouc, 20.–21. října 2010 / [k vydání připravil Rostislav Krušínský]. Olomouc: Vědecká knihovna ; Brno: Sdružení knihoven ČR, 2011. 244 s. : il., faksim.

ISBN 978-80-7053-292-8

(Vědecká knihovna Olomouc)

ISBN 978-80-86249-61-2

(Sdružení knihoven České republiky) *Ti 38.819*

RADIMSKÁ, Jitka, ed. Jazyk a řeč knihy : k výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009. 582 s. : il., faksim. Opera romanica : editio Universitatis Bohemiae Meridionalis, 11.

ISBN 978-80-7394-202-1 *Xa 38.389*

SECKER, Jane. Copyright and e-learning : a guide for practitioners. /Autorské právo a elektronické vzdělávání. Příručka pro praxi./ London: Facet, 2010. xix, 204 s.

ISBN 978-1-85604-665-7 *Xd 38.366*



▲ Oddělení pro dospělé



▲ Mateřská škola v knihovně Knihovna jako „obývací město“ ▶



◀ Knihovnická stonožka

Oddělení pro děti ▲

NÁROČNÁ, ALE POVEDENÁ REKONSTRUKCE KNIHOVNY V PLANÉ NAD LUŽNICÍ



ROSTEME S KNIHOU

kampaň na podporu četby knih



WWW.rostemesknihou.cz

PRO DOSPĚLÉ – informace, novinky

PRO DĚTI – zajímavé knížky, soutěže